

OPINNÄYTETYÖ

Verkossa tapahtuva kohtaaminen lukiolaisten osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääjänä

Johdatus ja manuaali lukiolaisten kohtaamiseen verkossa

Mirella Blomberg

Yhteisöpedagogi

(210 op)

05/2022

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu

Yhteisöpedagogi

Tekijät: Mirella Blomberg

Opinnäytetyön nimi: Verkossa tapahtuva kohtaaminen lukiolaisten yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääjänä

Sivumäärä: 67 ja 20 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Marjo Kolehmainen, Satu Syyrakki

Työn tilaaja(t): Gradia-lukiot

Opinnäytetyössäni tarkastelen verkossa tapahtuvan kohtaamisen mahdollisuuksia lukiolaisten yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääjänä. Lukioissa monet toimintamuodot on jo viety verkkoon, ja kohtaamista tapahtuu niin opiskelijoiden kuin henkilökunnankin kesken. Työskennellessäni nuorten parissa lukiolla, heräsi ajatus verkon hyödyntämisestä myös opiskelijoiden ja henkilökunnan yhteisöllisyyden ja osallisuuden kehittämiseen. Erilaisten verkkoalustojen valjastaminen tähän käyttötarkoitukseen kuitenkin tuo omat haasteensa. Opinnäytetyössä perehdytään siihen, kuinka viestiä verkossa siten, että se tukee suuressa lukiossa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Opinnäytetyötäni varten haastattelin verkkonuorisotyön ammattilaista puolistrukturoidulla haastattelulla, sekä laadin Forms -kyselyn aikaisempiin koulun ylläpitämien verkossa toimineisiin yhteisöihin osallistuneille opiskelijoille. Haastattelujen lisäksi käytin omaa kokemuspohjaani, jota verkossa toimivasta lukiolaisten kohtaamisesta on kertynyt jo kahden vuoden ajan, sekä teoriapohjaa liittyen esimerkiksi verkossa kohtaamiseen, osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen.

Jotta lukiolaisten verkossa kohtaamista voitaisiin kehittää, kerätyn aineiston pohjalta tein manuaalin, jonka tavoitteena on antaa lukion henkilökunnalle taitoa ja tietoa erilaisista verkkoalustoista ja niiden ominaisuuksista. Tämän manuaalin tavoitteena on antaa tietoa, jolla voidaan kehittää osaamista yhteisöllisyyden ja osallisuuden kehittämiseen, sekä tehokkaampaan kommunikointiin verkon välityksellä. Se antaa myös tietoa verkossa kohtaamisen hyödyistä ja haasteista.

Opinnäytetyön tilaajat – Gradia-lukiot, ovat suuria lukioita, joiden opiskelijamäärä nousee yli tuhanteen. Yhteisöllisen luominen näin suuriin tiloihin voi tuottaa omat haasteensa, eivätkä kaikki koulun aktiviteetit ja palvelut tavoita läheskään kaikkia opiskelijoita. Verkko ja siellä toimiminen voivat avata uusia mahdollisuuksia kehittää yhteisöllisyyden tunnetta, ja tavoittaa yhä useampia opiskelijoita, jotta heidät saataisiin mukaan yhteisöön. Manuaali voi auttaa myös niitä, joille verkon eri alustat eivät ole niin tuttuja, tavoittamaan ja yhdistämään lukion opiskelijoita entistä tehokkaammin. Sitä voivat hyödyntää opettajat ja opiskeluhoollon henkilökunta, niin lukion, mutta miksei myös peruskoulun tasolla. Jokainen manuaalia tarvitseva pystyy sen halutessaan itselleen tulostamaan tai lukemaan verkosta, ja toimia sen pohjalta itselleen parhaaksi katsomallaan tavalla, esimerkiksi kehittämällä palvelua tukemaan kasvokkain tapahtuvaa kohtaamista tai siirtää jotkin palvelut kokonaisuudessaan verkkoon.

Toisille opinnäytetyö voi tuoda yksinkertaisesti vain lisää ymmärrystä nuorten verkkokulttuurista. Enemmän tarkastelua olisi voinut tehdä myöskin henkilökunnan nykyisistä taidoista verkossa toimimisessa, sillä se on kokemukseni mukaan hyvin eri tasolla eri ihmisillä. Manuaali voi kuitenkin tuoda myös uutta tietoa heille, joille verkko on jo tuttu ympäristö kohdata.

Asiasanat: osallisuus, verkko-ohjaus, yhteisöllisyys, lukio

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences

Name of the Degree Programme

Author: Mirella Blomberg

Title: Online communication as a part of increasing the sense of community and inclusion in upper-secondary school

Number of Pages: 67 and 20 attachment pages

Supervisor(s): Marjo Kolehmainen, Satu Syyrakki

Commissioned by: Gradia upper-secondary schools

In my thesis, I look at the possibilities of online communication as means of increasing the sense of community and inclusion of upper-secondary school students. In upper-secondary schools, many activities have already been brought online, and communication between both students and school's staff is already happening there. While I was working with young people in upper-secondary school, the idea arose to use the network to develop the sense of community and inclusion of students and staff as well. However, harnessing different network platforms for this purpose brings its own challenges; that's why I wanted to explore opportunities of developing the skills of upper-secondary school's staff when it comes to communicating with students online.

For my thesis, I interviewed an online youth work professional in a semi-structured interview, I also made a survey for students who had participated in previous online activities maintained by the school. The collected material is opened one question at a time in the report part of the thesis. In addition to the interviews, I used my own experience base of two years in communicating with students online, as well as a theoretical base related to, for example, online communication, inclusion and the sense of community.

In order to improve the online communication between upper-secondary school students and school's staff, I developed a manual that aims to improve staff's skills and knowledge about different online platforms and their features that can be used specifically to develop community and inclusion, more effective online communication, and the benefits and challenges of online communication.

The clients of the thesis - Gradia upper-secondary schools, are large schools with more than a thousand students per school. Creating a community in such large spaces can produce its own challenges, and not all school activities and services reach nearly all students. I feel that online-spaces and working in them are good ways to develop a sense of community, and reach more and more students to get them involved in the community. The manual can also help those who are less familiar with the various online-platforms to reach and connect high school students more effectively. It can be used by teachers and student care staff, both at the upper-secondary school level, but also at the primary school level. Anyone who needs the manual will be able to print or read it online, and use it as they please, for example by developing a service to support face-to-face encounters or transferring some services to the online-platforms. For others, the thesis can simply bring more understanding of young people's online culture. More research could also have been done on the current skills of staff in online-communicating, my experience is that it's at a very different level with different people. However, the manual can also bring new information to those who are already familiar with online-communication.

Keywords: community, inclusion, general upper secondary school, online communication

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1. JOHDANTO.....	7
2. TILAAJAT	9
2.1. Lukiokoulutus	9
2.2 Gradia-lukiot	9
2.2.1 Jyväskylän Lyseon lukio	10
2.2.2 Schildtin lukio	10
3. TARVE JA TAVOITTEET	12
3.1 TARVE	12
3.2 TAVOITTEET	15
4. VERKOSSA TAPAHTUVA KOHTAAMINEN	18
4.1 Verkossa tapahtuva kohtaaminen eroaa kasvotusten kohtaamisesta	18
4.2 Verkossa tapahtuvan kohtaamisen nykytila Gradia-lukioissa	19
5. YHTEISÖLLISYYS JA OSALLISUUS	22
5.1 Yhteisöllisyyden määritelmä.....	22
5.2 Yhteisöllisyyden nykytila	22
5.3 Yhteisöllisyys verkossa.....	24
5.4 Osallisuus	25
5.5 Osallisuuden nykytila.....	26
5.6 Osallisuus verkossa	27
6. KEITÄ VERKKO TAVOITTAAN JA ERILAISET VERKKOALUSTAT	29
6.1 Verkon tavoitettavuus lukiossa	29
6.2 Erilaiset verkkoympäristöt	30

6.2.1 Discord.....	31
6.2.2 Jodel.....	32
6.2.3 Wilma.....	33
7. VERKOSSA TAPAHTUVAN KOHTAAMISEN HYÖTYJÄ JA HAASTEITA	34
7.1 Hyödyt.....	34
7.2 Haasteet.....	35
8. KEHITTÄMISPROSESSI	38
8.1 Aineistonkeruumenetelmät	38
8.1.1 Opiskelijoille suunnattu kysely.....	38
8.1.2 Verkkonuorisotyön ammattilaisen haastattelu.....	43
8.2 Prosessi.....	46
8.2.1 Opiskelijoille suunnatun kyselyn toteuttaminen.....	46
8.2.2 Verkkonuorisotyön ammattilaisen haastattelun toteuttaminen.....	47
8.3 TULOKSET JA ANALYYSI.....	47
8.3.1 Opiskelijoiden ajatuksia.....	47
8.3.3 Verkossa nuorten kanssa tehtävä työ.....	53
9. VALIDITEETTI JA RELIABILITEETTI.....	57
9.1 Validiteetti.....	57
9.2 Reliabiliteetti.....	57
10. MANUAALI.....	59
10.1 Manuaali työvälineenä.....	59
10.2 Manuaalin vieminen käytäntöön.....	59
10.3 Manuaalin hyödyntäminen tulevaisuudessa.....	60

LÄHTEET	61
LIITTEET	64
Liite 1	64
Liite 2	85

1. JOHDANTO

Nykyisessä lainsäädännössä nuoret ovat oppivelvollisia 18-vuotiaaksi asti. Tämän vuoksi se ulottuu peruskoulun lisäksi myös toiselle asteelle. Oppivelvollisuudella pyritään turvaamaan yhteiskunnassa toimimiseen tarvittava perusosaaminen ja sivistys, ja edistää mm. koulutuksellista yhdenvertaisuutta (Oppivelvollisuuslaki §1/2020). Laajentuneen oppivelvollisuuden myötä kasvoi myös tarve riittävälle ja laadukkaalle ohjaamiselle. Myös opetuksen tarjoajan valvontavastuu lisääntyi (Opetusalan ammattijärjestö 2022, 6-7). Jotta jokainen nuori saataisiin pysymään opinahjossaan ainakin oppivelvollisuuden täyttämiseen asti, on häntä pyrittävä tukemaan sen aikana.

Lukiokoulutusta ohjaa lukion opetussuunnitelma, jossa kirjataan osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä siten, että niitä rakentavia menettelytapoja kehitetään suunnitelmallisesti yhteisön ja yhteistyökumppaneiden vuorovaikutuksessa (Opetushallitus 2019, 21). Laajentuneen oppivelvollisuuden mukana tuli myös toisen asteen koulutuksen maksuttomuus, joka mahdollistaa kannettavan tietokoneen käytön osana opiskelua (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021). Kun otetaan huomioon kasvava tuen tarve, yhteisöllisyyden ja osallisuuden merkitys nuoren hyvinvointiin ja viihtymiseen koulussa, maksuttomat kannettavat tietokoneet, sekä yhteisöpedagogin osaaminen, syntyi idea opiskelijoiden kohtaamiseen verkossa, jota voisivat toteuttaa lukion henkilökunnan jäsenet. Tässä opinnäytetyössäni lähdin etsimään vastausta siihen, kuinka kohdata nuoria verkossa yhteisöllisyyttä ja osallisuutta tukien.

Siispä tein opinnäytetyöni aiheesta verkossa tapahtuva kohtaaminen lukiolaisten osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääjänä. Kehittämistyö on suunnattu Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradian lukiokoulutukselle, mutta sitä voidaan tarvittaessa hyödyntää esimerkiksi myös peruskoulutasolla. Otsikkonsa mukaisesti opinnäytetyössäni on tavoitteena hyödyntää verkossa tapahtuvaa viestintää lukiolaisten tavoittamiseen, osallistamiseen ja myös ryhmäyttämiseen. Käsitelen verkossa tapahtuvaa kohtaamista yleisesti, mutta myös muutamien lukiolaisten keskuudessa suosittujen verkkoalustojen kautta. Tässä tapauksessa ne ovat Discord, Jodel ja kouluissa yleisesti käytetty Wilma.

Tein pitkän harjoittelun Gradia-konsernin alla olevalle Schildtin lukiolle yhdessä toisen silloisen yhteisöpedagogiopiskelijan kanssa. Tätä opinnäytetyötä kirjoittaessani työskentelen yhteisöpedagogi - työnimellä tekemässä nuorisotyötä molemmille Jyväskylän Gradia-lukioista,

Schildtin-, sekä Jyväskylän Lyseon lukiolle, yhdessä työparini kanssa. Tämän ajanjakson siivittämänä kirjoitan opinnäytetyössäni omia kokemuksiani ja havaintojani verkossa tapahtuvan kohtaamisen tarpeesta, hyödyistä ja haitoista, osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä ja verkon hyödyntämisestä niiden kehittämisessä. Tämän lisäksi olen haastatellut verkossa tapahtuvan kohtaamisen ammattilaista, sekä teettänyt Forms-kyselyn lukioiden opiskelijoille, jotka ovat osallistuneet jo valmiiksi harjoittelun ja työn aikana kehittämäämme verkossa olevaan yhteisöön.

Keräämiäni aineistojen, kokemuksieni ja teorian pohjalta olen kehittänyt manuaalin siihen, kuinka henkilökunta voisi toimia kehittääkseen verkossa tapahtuvaa kohtaamista siten, että se tukisi mahdollisimman hyvin opiskelijoiden yhteisöllisyyttä ja lisäisi osallisuutta. Manuaali opastaa erilaisiin verkkoalustoihin, yleiseen viestimiseen nuorille verkon välityksellä, sekä alleviivaa tärkeitä asioita, joita jokaisen nuorten kanssa verkossa toimivan on hyvä muistaa.

2. TILAAJAT

2.1. Lukiokoulutus

Lukiokoulutus on 3–4 vuotta kestävä koulutus, jonka tavoitteena on ylioppilastutkinnon saavuttaminen ja yleissivistyksen vahvistaminen. Lukioiden vuoden 2019 opetussuunnitelmassa mainitaan yleissivistyksen pyrkivän siihen, että opiskelijat pystyvät ajattelemaan itsenäisesti ja toimimaan vastuullisesti, yhteisöllisesti ja myötätuntoisesti itseään kehittäen. (Opetushallitus 2019, 16.)

Laajuudeltaan lukiokoulutus on 150 opintopistettä, jotka saavutetaan tekemällä erilaisia pakollisia ja valinnaisia kursseja. Erilaisten kurssien lisäksi opiskelija voi halutessaan suorittaa erilaisia diplomeita muun muassa taideaineista, sekä muuta valinnaista sisältöä opiskelujen tarjonnasta riippuen. (Opetushallitus 2019, 18.)

Lukiokoulutusta määrittelee lukiolaki, jossa lukiokoulutuksen tarkoituksiksi kuvataan opiskelijoiden kasvun tukeminen hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi. (Lukiolaki 714/2018, 2§.)

2.2 Gradia-lukiot

Opinnäytetyöni tilaajana toimivat Gradia-lukiot. Gradia-lukioihin kuuluvat Schildtin lukio, Jyväskylän Lyseon lukio, sekä Jyväskylän aikuislukio (Gradia 2022). Opinnäytetyölläni pyrin kuitenkin pääasiallisesti kehittämään Schildtin lukion, sekä Jyväskylän Lyseon lukion toimintaa, sillä opinnäytetyöllä pyritään parantamaan verkkoviestintää ympäristössä, jossa toimitaan hyvin päivälukioiden rytmin mukaan. Opinnäytetyössäni käsiteltävän verkossa kohtaamisen kohteena toimivat tässä opinnäytetyössä nuoret, ja vaikka osittain samoja kohtaamisen keinoja voidaan hyödyntää myös aikuisten kanssa toimimiseen, on haastattelut ja omat havaintoni tehty nimenomaan noin 15–18-vuotaiden nuorten kanssa tehtävään työhön.

Lukioiden opetussuunnitelmaan nojaten, Gradia-lukiotkin pyrkivät tarjoamaan opiskelijoilleen kokonaisvaltaisen yleissivistävän koulutuksen, joka valmistaa opiskelijoita jatko-opintoihin esimerkiksi korkeakoulussa.

Gradia-lukioissa henkilökunta koostuu muun muassa rehtoreista, lehtoreista, opinto-ohjaajista, kuraattoreista, koulupsykologeista, terveydenhoitajista, erityisopettajista... Lisäksi mukana toimii myös muita ammattilaisia, joiden tarkoituksena on parantaa opiskelijoiden hyvinvointia. Näistä mainittakoon lukioissa toimivat yhteisöpedagogit ja kampusvalmentajat. Henkilökunta koostuu siis moniammatillisista toimijoista, jotka pystyvät tukemaan opiskelijoita koulussa suoriutumisessa.

2.2.1 Jyväskylän Lyseon lukio

Jyväskylän Lyseon lukion sivuilla kuvataan Lyseota lukioksi, jolla on vahva akateeminen perinne, sekä laadukas opetus (Gradia 2021). Lyseon lukio sijaitsee Jyväskylän keskustan tuntumassa, ja siellä opiskelee yli 1000 lukiolaista. Lukion lisäksi samalla kampusalueella toimii myös kauppaoppilaitos.

Lyseon lukio tarjoaa opiskelijoilleen kansallisen lukiolinjan, sekä IB-linjan. IB-linja ei suinkaan ole ainoa kansainvälinen mahdollisuus Lyseossa; sillä on myös runsaasti yhteistyökouluja ympäri maailmaa, sekä paljon mahdollisuuksia lyhyemmille tai pidemmille vaihtojaksoille. Lisäksi siellä voi opiskella muun muassa luonnontiedepolulla, sekä tiimilinjalla. Lyseolla on heidän mukaansa tarjota laajasti erilaisia taiteen ja kuvallisen ilmaisun kursseja, sekä liikuntakursseja. Valinnanvaraa on siis paljon, mutta mikäli erityistä kiinnostusta erikoislinjoja tai -polkuja kohtaan ei ole, Lyseo tarjoaa myös mahdollisuuden täysin tavanomaiseen lukiouraan. (Gradia 2021.)

2.2.2 Schildtin lukio

Schildtin lukio on Lyseon lukion kanssa samaa kokoluokkaa. Se on noin 1200 opiskelijan lukio, joka sijaitsee Jyväskylän Viitaniemessä yhdessä Gradia-ammattikoulujen kanssa.

Schildtin lukiossa on tavallisen lukiolinjan lisäksi tarjolla urheilu-, sekä musiikkilinja. Urheilu- ja musiikkilinja houkuttelevat Schildtiin opiskelijoita ympäri Suomea, ja koulussa onkin paljon muualta muuttaneita opiskelijoita.

Urheilu- ja musiikkilinjan lisäksi Schildtin lukiossa on mahdollista opiskella kansainvälisyyspolkua, luonnontieteisiin keskittynyttä linjaa, sekä yrittäjyyslinjaa. Näissä erikoislinjoissa opinnoissa painotetaan linjan aihepiiriä tarjoamalla opiskelijoille mahdollisuuksia erilaisiin syventäviin kursseihin ja projekteihin. (Gradia 2022.)

3. TARVE JA TAVOITTEET

3.1 TARVE

Sekä Schildtin, että Lyseon lukiot ovat opiskelijamääriltään suuria lukioita. Tehdessäni harjoittelua Schildtin lukiolle 2020-2021, huomasimme toisen yhteisöpedagogiopiskelijan kanssa, että nuorten tavoittaminen paljon henkilökuntaa ja opiskelijoita sisältävässä koulussa toi mukanaan omat haasteensa.

Ne nuoret, jotka uskalsivat lähestyä kasvotusten, tulivat myös useammin järjestämiimme toimintoihin ja aktiviteetteihin uudestaan. Monien, usein vähemmän ulospäinsuuntautuneiden nuorten kanssa kohtaamiset jäivät usein melko yksittäisiksi ja pinnallisiksi, varsinkin jos ne tapahtuivat suuremman väkijoukon tapahtumissa. Kaikki nuoret eivät myöskään lähestyneet meitä, koska eivät sattuneet tulemaan mukaan tarjoamiimme aktiviteetteihin. Vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä selviää, että vain 7,6% Jyväskylän alueen kyselyyn vastanneista Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista kokee kaipaavansa välitunnilla järjestettyä ohjelmaa (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2022). Valtaosa kyselyyn vastanneista ei siis koe esimerkiksi välitunnilla järjestetyn ohjelman olevan tarpeellista, ja voi olla, että yhteisöpedagogien järjestämiin aktiviteetteihin koululla tulevat mukaan vain sellaiset, jotka järjestettyä aktiviteettia kaipaavat.

Mielessä pyöri erilaisia kysymyksiä siitä, mihin lukiorakennuksessa mennä fyysisesti, ja millaisia aktiviteetteja tarjota, jotta yhä suurempaa määrää nuoria olisi helpompi löytää ja tavoittaa. Lukiossa on tietenkin nuorille suunnattuja ”hengailupaikkoja”, mutta eiväthän ne tietenkään kaikkia, tai edes suurinta osaa nuorista tavoita. Kouluterveyskyselyssä kuitenkin 7,9% Jyväskylän Lukioiden 1. ja 2. vuoden opiskelijoista kokee olevansa yksinäinen välitunnilla (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2022). Kynnys mennä mukaan aktiviteetteihin, joissa on suuri osallistujamäärä voi olla suuri.

Opiskeluhuollon palavereissa ja henkilökunnan kanssa käydystä yleisestä keskustelusta on noussut usein teemaksi yksinäisyys. Vaikka opiskelijoita on paljon, se ei todellakaan tarkoita, että kaikille löytyisi helposti kaveri. Suuri ihmismäärä saattaa jopa lisätä yksinäisyyttä, koska suuresta joukosta on haasteellista löytää juuri ne itselleen sopivat kaverit. Ja mistä sitä tietäisi-

kään, kuka käytävillä vastaan tulevista jakaisi samat mielenkiinnonkohteet, ellei sitä mene kysymään tai asia tule puheeksi. Eikä välttämättä edes tule tilaisuutta, joissa se tulisi edes puheeksi.

Näiden havaintojen pohjalta syntyi huoli siitä, kuinka moni nuori jää ilman matalan kynnyksen mahdollisuutta kohdata koulussa toisiaan ja koulun henkilökuntaa.

Pyörittelimme työparini kanssa päässä vaihtoehtoja nuorten laajempaan tavoittamiseen ja henkilökunnan sekä opiskelijoiden keskinäisen kohtaamisen helpottamiseen. Erään koulun opinto-ohjaajan kanssa käydyn keskustelun kautta syntyi ajatus verkossa toimivasta yhteisöstä, joka luotaisiin lopulta nuorten keskuudessa suhteellisen suosituksen Discord-sovelluksen pohjaan. Alun perin maininta Discordista tuli yksinäisyyttä tutkivassa hankkeessa toimineelta luennoitsijalta, joka kävi tuolloin Schildtin vanhempainillassa kertomassa nuorten yksinäisyydestä. Idea laitettiin toteutukseen tammikuussa 2020 ja se on toukokuuhun 2022 mennessä ollut toiminnassa jo yli kaksi vuotta, ja sen mukana on kertynyt kokemusta ja havaintoja ainakin yhdestä verkossa toimivasta kohtaamisen alustasta.

Ensimmäisten kokeilujemme jälkeen ymmärsimme, että digitaaliset alustat on mahdollista valjastaa luomaan lukioympäristössä täysin uusia väyliä nuorten kohtaamiseen, nuorten keskinäiseen kohtaamiseen ja täydentämään koulussa kasvotusten tapahtuvaa kohtaamista. Huomasimme muun muassa nuorien lähestyvän meitä ja toisiaan kasvotusten puhuttuaan meille ensin Discordissa. Erilaisiin aktiviteetteihin löytyi osallistujia Discordin välityksellä tapahtuvasta mainonnasta. Koronaviruksen tuomana etäaikana Discord toimi myös hyödyllisenä väylänä nuorten kohtaamiseen. Eräs kaveriporukka kertoi myös tutustuneensa toisiinsa Discord-serveerin kautta.

Itselleni osa opinnäytetyössäni mainitsemista verkkoympäristön tiloista, joissa nuoret voivat kohdata toisiaan ja henkilökuntaa, ovat jo videopeliharrastuksistani tuttuja, mutta harjoittelun myötä tuli ilmi, että lukion ohjaus- ja opetushenkilöstössä ei olla kaikilta osin perehtyneitä verkossa kohtaamisen menetelmiin. Kyse ei ole siitä, etteikö verkko ympäristönä olisi tuttu, vaan ennemminkin siitä, etteivät verkkoympäristöt, joissa nuoret liikkuvat välttämättä ole tuttuja. Vapaa-ajan verkko-osaaminen ei myöskään välttämättä ole sellaisenaan hyödynnettävissä ammatillisessa ympäristössä toimimiseen. Digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskusta koordinoiva Verke kirjaa nuorisotyön ammatillisen digiosaamisen kriteereiksi mm. Laitteiden ja sovellusten

hallinnan, oman työn organisoimien, digitaalisen turvallisuuden, media- ja informaatiolukutaidon, digitaalisen luovuuden, sekä digitaalisen kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidot (Verke 2022). Verkossa toimiessa on siis myös pystyttävä suhteuttamaan oma osaaminen siten, että se palvelee mahdollisimman hyvin nuorten tarpeita.

Tarpeeseen vastaamiseksi koin opinnäytetyössäni tärkeäksi kehittää Gradian lukiokoulutuksen henkilökunnalle verkossa kohtaamisen manuaalin, joka antaa nuorten kohtaamiseen uudenlaisessa ympäristössä ohjeistusta. Ehdotin aihetta tilaajalle, ja he tunnistivat myös tarpeen koulussaan. Tällä kohtaamisella ja viestimisellä on tarkoitus tukea nuorten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Monet nuoret kohtaavat toisiaan jo verkossa joka tapauksessa, mutta on hyvä tarjota myös mahdollisuus turvalliseen, valvottuun keskusteluun ja viestimiseen muiden opiskelijoiden, sekä henkilökunnan kanssa. Keskeisimmät motiivit nuorilla verkon ja verkkovälineiden käyttämiseen on yhteenkuuluvuuden tunne ja halu kuulua joukkoon (Lauha 2015, 14).

Jotta näitä tarpeita voitaisiin tukea, ja liitteenä olevasta manuaalista on mahdollisimman paljon apua, suhtautuminen verkossa tapahtuvaan ammatilliseen kohtaamiseen on hyvä olla ainakin joiltain osin myönteinen, huolimatta siitä, että verkko saattaa olla esimerkiksi oppitunneilla mörkö. Omaan työhön digitaalisuuden lisäämisen kulmakivi on se, että ymmärtää verkon roolin nuorten elämässä ja merkityksen esimerkiksi ihmissuhteiden syntymisessä ja ymmärtämisessä ja sen pohjalta haluaa kehittää itseään verkkoviestijänä (Lauha 2016, 22).

Yksi tarve manuaalin kehittämiseksi on myös se, ettei vastaavaa manuaalia selvitykseni mukaan nimenomaan lukioympäristöön ole kehitetty. Verkosta löytyy erilaisia ohjeistuksia verkkoalustojen käyttöön, ja esimerkiksi nuorisotyön käyttöön reilusti, mutta niiden soveltamisen sijaan suoraan kouluille räätälöity manuaali on vaivattomampi ja sen avaamiseen on matalampi kynnyks kuin jo aiemmin tehtyihin oppaisiin perehtymiseen, niiden yhdistelyyn ja soveltamiseen juuri tähän ympäristöön.

Myös laajentunut oppivelvollisuus ja sen mukana tuoma korostunut ohjauksen ja valvonnan tarve vaikuttavat manuaalin tarpeellisuuteen (Opetusalan ammattijärjestö 2022, 6-7). Manuaalia voidaan hyödyntää nuorten tavoittamiseen ja saattamiseen ohjauksen piiriin, mutta sen sisältöä voidaan hyödyntää myös ohjaamiseen verkossa, esimerkiksi erilaisten verkkoalustojen hallitsemisen kautta tai viestinnän vinkkejen kautta.

Nuoret kohtaavat toisiaan verkossa vertaisyhteisöissä jo valmiiksi. Näitä ovat esimerkiksi kaveriporukoiden omat Whatsapp-ryhmät ja Discord-serverit. Henkilökunnan ei kuitenkaan ole

tarkoitus mennä osalliseksi nuorten omia yhteisöjä, vaan luoda tiloja ja yhteisöjä, jotka tukevat nuorten lukio-opintoja. Heidän läsnäolonsa ja ohjauksensa näissä yhteisöissä on tärkeää, sillä heidän on mahdollista valvoa tilojen ja yhteisöjen turvallisuutta ja vastata näillä myös nuorten tarpeisiin.

Henkilökunnan, etenkin opettajien verkossa toimimisessa korostuu usein opetukseen painottuva ohjaaminen ja materiaalin jakaminen. Pelkän verkossa olevan opetuksen lisäksi verkossa toimimisen kehittämiseksi on hyvä olla läsnä, tutustua eri verkkopalveluihin, jotta niiden toimintatavat ja viestintätyyli tulisivat mahdollisimman tutuiksi (Tossavainen, Löytönen 2019, 179). Opiskelijoiden tukemisen lisäksi manuaalia voidaan hyödyntää myös oman digiosaamisen kehittämiseen, jotta taidot pysyisivät päivittyneenä alati digitalisoituvassa maailmassa.

3.2 TAVOITTEET

Elimme alkuvuodesta 2020 alkaen maailmanlaajuisen pandemian keskellä, mikä on tuonut verkossa työskentelyn yhä lähemmäksi ja tutummaksi jo valmiiksi digitalisoituvassa koulumaailmassa. Vaikka pandemiatilanne on helpottanut, verkossa toimiminen jatkuu ja on jopa lisääntymään päin. Internet on lähes päivittäinen osa ihmisen elämää ja valtavan suuri sosiaalisen kontaktin alusta, mutta sen välityksellä sosialisoituminen katsotaan koulussa usein vapaa-ajalle jätettäväksi asiaksi. En näe syytä, etteikö niin mahdollisuuksia täynnä olevaa ympäristöä saisi valjastettua myös koulumaailmaan sopivaksi, ryhmäytymisen ja yhteisöllisyyden lisäämisen apuvälineeksi. Myöskin lukion opetussuunnitelmassa mainitaan, että osallisuutta ja yhteisöllisyyttä rakentavia menettelytapoja kehitetään suunnitelmallisesti yhteisön ja yhteistyökumppaneiden vuorovaikutuksessa (Opetushallitus 2019, 21). Ensimmäiseksi tavoitteeksi voidaankin nostaa manuaalin kehittäminen kouluajalla tapahtuvan sosiaalisen vuorovaikutuksen ja osallistamisen tukemiseksi. Nykyisessä kulttuurissa nuoren on melkein pä oudompaa olla kuulumatta johonkin verkossa sijaitsevaan sosiaaliseen yhteisöön. Osallistumattomuus voi aiheuttaa olon ulkopuolelle jäämisestä. (Kangaspunta 2011, 143.)

Verkko nousee usein esiin kouluympäristössä puhuttaessa uhkana. Puhutaan paljon siitä, että nuorilla on puhelimet kädessä tunnilla ja sosiaalinen elämä kärsii verkon kautta. Verkko on kuitenkin tullut osaksi nykyistä kulttuuria, sen huomaa alati digitalisoituvasta maailmasta. Tästäkin syystä koen tärkeäksi tehdä manuaalin henkilökunnalle, jotta he voivat hyödyntää sitä

opastaessaan myös nuoria verkon käyttäjiksi. Jos henkilökunta on perillä verkossa kommunikoinnista, on helpompi opastaa myös opiskelijoita siihen. Toiseksi tavoitteeksi nouseekin maanaalin avulla mahdollistaa henkilökunnalle heidän verkossa kohtaamisen taitojen kehittämisen siten, että he voivat tukea nuoria heidän lukio-opintojensa aikana.

Vaikka omassa työssäni lukioilla pääpainona on koulunuorisotyö, tämä opinnäytetyö ei ole suunnattu nuorisotyön kehittämiseen.

Nuorisotyö määritellään opetus- ja kulttuuriministeriön sivulla seuraavalla tavalla:

Nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022)

Lukiolaissa lukiokoulutus taas määritellään seuraavalla tavalla:

Lukiokoulutuksen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja, taitoja ja valmiuksia. (Lukiolaki 2022/165 2§)

Määritelmiä tarkastellessa voidaan huomata hyvin paljon samankaltaisuuksia siinä, että nuoria kannustetaan itsenäistymiseen ja heidän osallisuuttaan pyritään tukemaan erilaisin keinoin.

Oman koulutukseni vuoksi pidän mielessä opinnäytetyössäni digitaalisen nuorisotyön tavoitteet. Katson näiden tavoitteiden olevan tarpeellisia kaikessa netissä tapahtuvassa nuorten kohtaamisessa huolimatta siitä, kuka koulun henkilökunnasta kohtaamista toteuttaa. Nämä tavoitteet kertovat, mitä nimenomaan nuorien toivotaan saavuttavan digitaalisen nuorisotyön kautta. Tavoitteiksi on listattu muun muassa nuorten saattaminen aktiivisiksi toimijoiksi digitaalisessa yhteiskunnassa, digitaalisen median käyttäminen kriittisesti ja luovasti, avoin ja luottavainen suhtautuminen teknologisoituvaan tulevaisuuteen, vuorovaikutuksen ja sosiaalisten suhteiden ylläpito digitalisoituvassa yhteiskunnassa ja uusien verkostoitumistapojen löytäminen. (Dufva 2019, 28.) Näistä etenkin kaksi jälkimmäistä korostuvat opinnäytetyössäni, sillä toivon työn antavan nuorille uusia mahdollisuuksia sosiaalisten suhteiden kehittämiseen ja ylläpitoon niin verkkoympäristössä, kuin sitten verkon ulkopuolellakin henkilökunnan tuella. Toivon myös esittelemieni alustojen tarjoavan henkilökunnan kautta nuorille uusia välineitä kohdata niin henkilökuntaa kuin toisiaan.

Kehittämistyössäni ajatuksena on myös tarjota uusia vaihtoehtoja ja rinnakkaisia työmuotoja kasvokkain tapahtuvalle kohtaamiselle ja yhteisöllisyyden ylläpitämiselle, mikäli joku manuaaliin päättää tarttua ja sitä soveltaa käytännössä. Tämä ei tarkoita suinkaan kasvokkaisen kohtaamisen korvaamista digitaalisin keinoin, vaan mahdollisuuksien laajentamista siten, että kaikille sopiva mahdollisuus kohtamiseen löytyy. Näen digitaalisen kohtaamisen hyvänä lisänä, sekä monille nuorille sopivana tapana kohtamiseen, mutta on hyvä muistaa, ettei se voi, eikä sen pidä korvata ystävien ja henkilökunnan kohtamista koulun käytävillä ja luokkatilassa.

Tärkeimmäksi tavoitteeksi voisin siis nostaa verkossa kohtaamisen menetelmällisyyden edistämisen niin, että se tukee mahdollisimman paljon opiskelijoiden osallistumista ja lukioyhteisön tiivistymistä. Uskon, että yhteisöllisyyttä kehittämällä voidaan myös vähentää yksinäisyyttä, sekä parantaa myös luottamusta ja madaltaa avun hakemisen kynnyksiä opiskelijoiden ja henkilökunnan välillä. Tarkoituksena on tarjota uusia työmuotoja nykyisten rinnalle, jotka saattavat parhaimmillaan tavoittaa entistä suurempia määriä nuoria, ja sellaisia nuoria, joita aiemmat kohtamisen keinot eivät ole välttämättä tavoittaneet tehokkaasti.

4. VERKOSSA TAPAHTUVA KOHTAAMINEN

4.1 Verkossa tapahtuva kohtaaminen eroaa kasvotusten kohtaamisesta

Jotta voidaan ymmärtää verkossa tapahtuvan kohtaamisen merkitystä yhteisöllisyyden ja osallisuuden kannalta, täytyy ymmärtää, mitä kohtaamisella itsessään tarkoitetaan ja miten se viehdään verkkoympäristöön.

Kohtaaminen – terminä tuo itselleni ensimmäisenä mieleen fyysisen tapahtuman, jossa kaksi ihmistä tapaa toisensa. Kohtaamiseen sisältyy kuitenkin tapahtuman lisäksi myös läsnäolo, kuulluksi, nähdyksi ja ymmärretyksi tuleminen (Kasvajat RY 2022, 5). Tämän kaltaista kohtaamista tapahtuu lukioissa henkilökunnan ja opiskelijoiden välillä erilaisissa yhteyksissä. Esimerkkinä vaikkapa ryhmänohjaajan kanssa käydyt keskustelut, opinto-ohjaajalle varattu aika, kavereiden kanssa välitunnilla ajan viettäminen tai kuraattorin kanssa jutustelu. Kohtaamista voi olla myös lyhyemmät hetket, kuten kuulumisten vaihtaminen käytävällä.

Verkossa tämä kohtaaminen voi näyttäytyä samankaltaisena. Vaikkemme näe ruudun toisella puolella istuvaa henkilöä, voi hän olla meille läsnä keskustellessaan verkkoalustan välityksellä. Verkossa on kuitenkin kasvokkain tapahtuvaa kohtaamista helpompi jättää toinen huomiotta tai saada kohdatulle henkilölle olo, ettei häntä ole nähty tai ymmärretty. Pyrkiessämme laadukkaaseen kohtaamiseen, on osattava muovata kohtaaminen verkkoon sopivaksi. Kyseiseen muovamiseen ohjeistan manuaalissa.

Alun perin virtuaaliyhteisöt, tässä opinnäytetyössä verkkoyhteisöt, muodostuivat yhteisen kiinnostuksen kohteen ympärille. Yhteisöihin osallistuminen oli alun perin vapaaehtoista, eikä siellä toiminut ulkopuolista, sanelevaa auktoriteettia. (Kangaspunta 2011, 27.) Nykyäänkin on tyypillistä, että verkkoyhteisön jäsenkunta on profiloitunut yhteisesti kiinnostavien aiheiden tai muun yhteisen ympärille (Kangaspunta 2011, 28). Yhteisen ei tarvitse olla suurta. Usein näkee verkkoyhteisöjä, jotka kiinnittyvät esimerkiksi yhteiseen asuinkuntaan tai -alueeseen. Oman kokemukseni mukaan suurin osa verkkoyhteisöistä pohjautuu yhä vapaaehtoisuudelle, mutta auktoriteetteja yhteisöissä on tunnistettavissa. Erilainen ylläpito, keskustelun vahtiminen ja säännöt pitävät yllä järjestystä myös verkkoympäristöissä.

Laadukkaaseen kohtaamiseen tässä tapauksessa opiskelijan ja henkilökunnan välillä voidaan katsoa kuuluvan muun muassa kohtaamisen kiireettömyys, opiskelijan yksilöllisyyden huomiointi, tapaamisten joustavuus ja ylipäättään kohdattavasta henkilökunnan jäsenestä huokuva energia. (Hietanen-Peltola ym 2019, 11-12). Laadukkaan ja kunnioittavan kohtaamisen toteutuminen antaa positiivista voimaa, sekä helpotuksen tunnetta esimerkiksi vaikeammissa elämäntilanteissa (Styrman, Torniainen 2022).

Koronapandemian mukana tullut etänä toimiminen pakotti paljon fyysisen kohtaamisen viemistä verkkoon; luokassa tapahtuvista tunteista tuli Teams-kokouksia, käytävillä ja luokissa tapahtuva kohtaaminen muuttui Chat-viestittelyksi ja hymiöiksi, jos sitä opiskeluun keskittyvän viestinnän ohella juurikaan tapahtui. Monille verkossa tapahtuva kohtaaminen voi tuoda muistoja tuosta ajasta. Se saattoi jopa tuntua puuduttavalta, kun edessä ei seisonut toinen ihminen vaan pelkkä pahimmillaan epätarkka kuvake hänestä.

Haluan kuitenkin opinnäytetyössäni korostaa sitä, ettei verkossa kohtaaminen tarkoita kasvokkaisen kohtaamisen korvaamista, ja verkossa tapahtuva kohtaaminen voi olla parhaimmillaan merkityksellinen apu kasvokkaisen kohtaamisen kehittämiseen.

Verkossa tapahtuvan kohtaamisen välineenä toimii verkkoviestintä. Kun puhun opinnäytetyössäni verkkoviestinnästä, tarkoitan tällä erilaisia verkossa tapahtuvan kohtaamisen menetelmiä. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset viestit, videopuhelut, äänipuhelut ja verkossa olevan yhteisön sisällä tehdyt julkaisut, esimerkiksi mainokset ja Wilma-viestit.

4.2 Verkossa tapahtuvan kohtaamisen nykytila Gradia-lukioissa

Kokemukseni pohjalta Gradian lukiot ovat hyvin edistyksellisiä mitä tulee teknologiaan ja verkossa toimimiseen. Huomasin etenkin etäopiskeluaikana, että opiskelijoiden tavoittaminen oli haastavaa, ja se painottui lähinnä opetukseen ja opiskeluissa tukemiseen.

Erään tutkimuksen mukaan opettajat ovat itse kokeneet, että tieto- ja viestintätekniiikan käyttö opetuksessa on pitkälti opettajalähtöistä, jolloin oppilaat käyttävät itse tieto- ja viestintäteknikkaa huomattavasti vähemmän (Lauha, Tuominen 2016, 159). Opiskelijoiden sosiaalisen hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden lisääminen jäi etäympäristöissä toimiessa ihan ymmärrettävästikin sivuun. Useat opettajat olivat täysin uuden edessä, joten osaaminen ja jaksaminenkin oli

rajallista, jolloin voimavarat keskitettiin opettamiseen. Opetuksen ollessa pääosin lähikontaktissa, etänä toimimisen antamia rahkeita voitaisiin painottaa verkossa kohtaamiseen, joka keskittyy sosiaalisen hyvinvoinnin tukemiseen.

Henkilökunta käyttää verkkoa viestimiseen jo nyt. Wilmassa ja koulun Mun Gradia – sivuilla kulkevat ja päivittyvät viestit kertovat koulun tapahtumista ja asioista, joita opiskelijoiden olisi hyvä tietää. Henkilökunnan jäsenet laittavat opiskelijoille myös Wilma-viestejä joko yksilöidysti tai suuremmalle joukolle kerrallaan. Jos katsotaan 4.1-luvussa kirjaamaani laadukkaan kohtaamisen määritelmää, edellä mainitusta viestinnästä voi jäädä puuttumaan todennäköisemmin vastavuoroisuus ja yksilöllisyyden huomioiminen. Opiskelijat harvemmin vastaavat viikon tapahtumista kertovaan infoviestiin tai mainokseen tukiopetusajasta.

Havaintojeni mukaan myös aiemmin määritellyn laadukkaan kohtaamisen tasoista kohtaamista tapahtuu. Esimerkiksi opinto-ohjaajat ja osa opettajista tapaavat opiskelijoitaan Teams-palaverien välityksellä erilaisten, yleensä opiskeluun liittyvien asioiden merkeissä. Ryhmänohjaajat saattavat kysellä Wilmassa asioita omalta ryhmältään. Osa viesteistä saattaa sisältää ”vastaa tähän viestiin” – kehotuksen, jos tarvitaan esimerkiksi kiittoa siitä, että viestin sisältö on luettu. Tässä mukaan tulee heti jo enemmän läsnäoloa. Wilmassa ja Teamsissa käydään muitakin keskusteluja yksittäisten opiskelijoiden kanssa, olen itsekin niitä käynyt auttaessani opiskelijoita tai suunnitellessani asioita heidän kanssaan.

Molemmilla lukioilla on Discord-serverit, joita ylläpitävät koulunuorisotyötä tekevät yhteisöpedagogit. Discordia sovelluksena avaan enemmän luvussa 6.2, mutta lyhykäisyydessään sillä tarkoitetaan sovellusta, joka mahdollistaa kommunikoinnin tekstillä, äänellä ja videolla. Discord-serveri taas on Discordiin luotu tila, jossa kyseisen serverin jäsenet pääsevät keskustelemaan keskenään serverin luojan tekemillä aihekanavilla. Näillä servereillä keskustelu ja kohtaaminen on suunnattu siten, että opiskelijoilla on mahdollisuus keskustella keskenään esimerkiksi peleistä, koulun asioista, musiikista ja lähetellä meemejä toisilleen. Myös kissakuvia jaetaan ja puhekanavilla keskustellaan pelailun lomassa. Discord-serverin luomisessa on keskiytetty nimenomaan siihen, että opiskelijoilla olisi mahdollisuus tutustua toisiinsa ja kuulla koulun menoista siten, että keskustelua valvotaan kiusaamisen ja asiattoman sisällön kitkemiseksi. Serverillä ei kuitenkaan ole paljoa henkilökuntaa, mikä taas vähentää opiskelijoilta mahdollisuutta laadukkaaseen kohtaamiseen opiskelijan ja henkilökunnan välillä, lukuun ottamatta serverin ylläpitäjiä. Toisiaan he kyllä pääsevät kohtaamaan vaihtelevalla laadulla.

Edellä mainittu on kuitenkin vain osa kaikesta kohtaamisesta, mitä koulun sisällä tapahtuu jo nyt. Suurimmassa osassa sisältö kuitenkin keskittyy omien havaintojeni nimenomaan opiskeluun ja kouluun, mikä onkin tässä ympäristössä luonnollista.

Iso osa lukion nuorista viettää suuren osan vapaa-ajastaan internetissä. Eikä välttämättä edes vapaa-aikaansa; esimerkiksi meidän Discord-serverillämme nuoret keskustelivat usein myös hyppytuntien ja välituntien aikana. Myös ikuinen ongelma nimeltään ”puhelin tunnilla” tuntuu pitävän asemansa. Verkossa kohtaamista siis tapahtuu koulupäivän aikana, mutta sen ajankohta on usein opetuksen kannalta väärä.

5. YHTEISÖLLISYYS JA OSALLISUUS

5.1 Yhteisöllisyyden määritelmä

Jotta voidaan ymmärtää, miten yhteisöllisyyttä voidaan lähteä kehittämään verkossa tapahtuvan viestinnän avulla, on hahmotettava, mitä yhteisöllisyydellä tarkoitetaan yleisesti ja millaisista asioista se rakentuu etenkin lukioympäristössä.

Yhteisöllisyys on vaikea määritellä, mutta se käsitetään usein ilmiönä, jossa yksittäiset henkilöt kokevat olevansa osa jotain suurempaa joukkoa. Tämä kaava toistuu kaikilla yhteisön jäsenillä. Yhteisöllisyyden perusajatus on kuitenkin se, että ihmiset tietävät olevansa yhteisön jäseniä. He tietävät olevansa osa tätä ryhmään ja tunnistavat myös ne, jotka eivät siihen kuulu. Yhteisöllä on myös jokin identiteetti. (Kangaspunta 2011, 28.) Lukioympäristössä tämä voisi näyttyä esimerkiksi seuraavalla tavalla: lukiolainen voi olla osa erilaisia yhteisöjä; hän on osa opiskelijakuntaa, osa koko lukiota, mutta voi kuulua myös sen sisällä pienempiin yhteisöihin, esimerkiksi tutorporukkaan tai vaikka shakkikerhoon. Lukiolainen voi tuntea olevan oman lukionsa jäsen, ja tunnistaa sen, etteivät toisen lukion jäsenet kuulu tähän yhteisöön. Yhteisöllisyyttä voisi kokea osallistumalla koulun yhteisiin tapahtumiin ja aktiviteetteihin, tai kuulumalla johonkin koulun sisällä olevaan yhteisöön, mutta myös vain käymällä tiettyä lukiota. Yhteisöllisyyden määritelmän mukaan pääasiallinen paino on sillä, että tunnistaa olevansa osa tiettyä yhteisöä.

Lukion opetussuunnitelmassa yhteisöllisyyden käsitettä ei suoranaisesti avata, mutta sitä kerrotaan kehitettävän lukioyhteisön ja sen yhteistyökumppanien välillä. Lisäksi mainitaan, että opetuksessa pyritään tukemaan ryhmän sosiaalisten suhteiden muodostumista. (Opetushallitus 2019, 21.)

5.2 Yhteisöllisyyden nykytila

Suurissa lukioissa yhteisöllisyyden tunteen luominen koko koulun välille on haasteellista, ja yli tuhannen opiskelijan välille yhteisöllisen tunteen luominen voi tuntua välillä jopa mahdotto-

malta. Opiskelijoiden kanssa keskustellessani olen tehnyt havainnon, että Gradia-lukioiden kokeissa lukioissa yhteisöllisyys voi näyttäytyä esimerkiksi siten, että opiskelijat kokevat olevansa osa omaa lukiotaan, mutta eivät tunne sen sisällä suurta yhteyttä ja yhteisöllisyyttä muiden opiskelijoiden tai koko kouluyhteisön kesken. Yhdistävän tekijän löytäminen tuhansien ihmisten välillä tuo omat haasteensa, varsinkin kun samaan lukioon kuulumisen ei välttämättä ole tarpeeksi suuri yhdistävä tekijä kaikkien ihmisten mielestä. Opiskelijat voivat kuitenkin tuntea vahvaakin yhteisöllisyyttä pienemmissä kokoonpanoissa suuren koululaitoksen sisällä, kuten vaikka omassa ryhmänohjausryhmässään tai muissa yhteisöissä, joita henkilökunta tai he itse ovat kehittäneet itselleen.

Lukiossa yhteisöllisyyttä on pyritty parantamaan ja luomaan erilaisin keinoin. Uudet opiskelijat pyritään tutortoiminnan avustuksella ryhmäyttämään heti ensimmäisillä kouluviikkoina omissa juuri aiemmin mainitsemissani ryhmänohjausryhmissä. Lisäksi opiskelijakunta saattaa järjestää erilaisia yhteisöllisiä tapahtumia ja tempauksia, joihin opiskelijat saavat osallistua riippumatta omasta ryhmästään. Lukioissa järjestetään myös erilaisia päiviä ja tempauksia, joihin opiskelijat osallistuvat yhdessä. Myöskin yhteisöpedagogeina olemme työparini kanssa pyrkinet vaikuttamaan suuren yhteisön yhteisöllisyyteen kehittämällä erilaisia toimintamalleja, esimerkiksi kahvitteluita ja tapahtumia ja ryhmiä joihin opiskelijat voivat tulla halutessaan mukaan kohtaamaan toisia opiskelijoita ja henkilökuntaa.

Olenainen osa yhteisöllisyyttä ja yhteisöön kuulumista on se, että opiskelijalla on sosiaalisia kontakteja. Sosiaalistumisprosessiksi kutsutaan tapahtumaa, jossa muodostuu tiettyyn kulttuuriin, yhteiskuntaan tai yhteisöön sosiaalistuneita ihmisiä (Ahokas, Ferchen ym 2012, 19). Yksittäisten opiskelijoiden sosiaalistumisprosessia tarkastellessa lukioympäristössä voidaan huomata, että sitä pyritään tietysin rakentein edistämään. Tämän kaltaisia rakenteita ovat esimerkiksi ensimmäisen vuoden opiskelijoille suunnatut tapahtumat ja tunnit, joissa käytetään erilaisia aktiviteettejä opiskelijaryhmän ryhmäytymisen tueksi. Lisäksi yhteiset viestinnän kanavat, yhteinäiset linjat lukion sisällä edistävät yhteisöön kuulumisen tuntua. Lukioympäristössä erän yhdistävä tekijä voi olla myös se, että lähes kaikki pyrkivät samaan päämäärään suhteellisen saman aikaikkunan sisällä: valmistumaan ylioppilaaksi tai ainakin saamaan lukion päättötodistuksen käsiinsä.

5.3 Yhteisöllisyys verkossa

Verkko sisältää paljon erilaisia yhteisöjä. On olemassa Facebook-ryhmiä, ryhmächatteja, peliporukoita... Periaatteessa yhteisöt toimivat verkossa samalla tavalla, kuin kasvotusten tapahtuvassa kohtaamisessa. Erona vain on se, että yhteisöt on mahdollista muodostaa paljon maailmanlaajuisemmin. Tarkastelen tässä kappaleessa kuitenkin sitä, millaista verkossa tapahtuva yhteisöllisyys voisi olla lukiossa, ja manuaalissa opastan yhteisön vahvistamiseen ja yhteisöjen luomiseen syvemmin.

Avasin kappaleessa 5.2 siitä, että samaan kouluun kuuluminen ei ole kaikille opiskelijoille tarpeeksi suuri yhdistävä tekijä, jotta voisi tuntea kuuluvansa suurempaan yhteisöön. Myöskään verkkoyhteisöön kuuluminen ei välttämättä ole tarpeeksi suuri yhteisöön kuulumisen tekijä, mutta se mahdollistaa yhteisöön mukaan ottamisen täysin uudella tavalla. Osalla verkkoalustoilla viestit ovat pysyviä, joten yhteisön sisällä tapahtuvista asioista on mahdollista pysyä kärryllä, vaikkei olisikaan sen toiminnassa juuri sillä hetkellä reaaliaikaisesti mukana. Nuorille verkko on luonnollinen tapa yhteydenpitoon ja yhteisöllisyyden muodostamiseen. Se on usein tapa ylläpitää kaverisuhteita, mutta mahdollistaa myös täysin uudet vuorovaikutustilanteet (Noppari & Uusitalo, 2011, 143)

Verkossa tapahtuvalla kohtaamisella voi olla yhteisöllisyyden kehittämisessä useampaakin roolia. Verkossa olevat tilat eivät ole paikkaan sidonnaisia, joten siellä tapahtuva kohtaaminen useampien henkilöiden kesken ei vaadi fyysistä läsnäoloa. On mahdollista järjestää erilaisia yhteisöllisyyttä lisääviä tapahtumia verkon välityksellä, joihin ei ole rajattu osallistujamäärää ja jokainen, joka omistaa älylaitteen pääsee osallistumaan mukaan.

Verkko tarjoaa nuorelle toimintaympäristön monenlaisten identiteettien kokeilemiseen ja esittämiseen. Verkossa nuori voi myös kokeilla monipuolisia vuorovaikutuksen tapoja sekä saada uudenlaisia yhteisöllisyyden kokemuksia.

(Lauha 2015, 21)

Tämän kaltaisia kokemuksia on tärkeää tarjota nuorille myös lukioympäristössä. Kasvotusten tapahtuvassa kohtaamisessa nuorella ei ole mahdollisuutta niin suureen identiteetin suojaan. Se, että nuorelle annetaan mahdollisuus lähestyä toisiaan ja henkilökuntaa ensin osittaisen anonymitietin suojin helpottaa asioista puhumista, yhteisön toimintaan on helpompi osallistua.

Verkossa tapahtuva kohtaaminen on oman kokemukseni mukaan lisännyt joidenkin opiskelijoiden osallistumista koulun eri tapahtumiin ja toimintoihin. Hyvänä esimerkkinä mainittakoon

Discord-palvelin, jolle nuoret ovat tulleet aluksi juttelemaan toisilleen ja henkilökunnalle, mutta sitä kautta uskaltaneet myös lähestyä minua ja työpariani koulussa kasvotustenkin. Lisäksi palvelimella tapahtuva tiedotus on herättänyt nuoret osallistumaan erilaisiin koulun järjestämiin tapahtumiin ja kehottaneet toisiaankin osallistumaan. Esimerkkinä tästä on aamukahvit, jotka ovat yhteisöpedagogien viikottain pitämä tapahtuma, jossa opiskelijoilla on mahdollista tulla juomaan kuppi kahvia ja keskustelemaan yhdessä toisten opiskelijoiden ja yhteisöpedagogien kanssa. Niistä tiedotettiin Discordissa ja nuoret sittemmin ovat alkaneet jopa kyselemään kahvien perään, jos emme ole vielä ehtineet mainostamaan niitä. Osallisuuden lisääminen voi myös vahvistaa yhteisöä, mitä käsittelen enemmän seuraavassa kappaleessa.

Jotta yhteisöllisyyden kehittämistä voitaisiin tukea mahdollisimman hyvin, on henkilökunnan osattava käyttää verkkoalustoja siten, että yhteisö ja sen säännöt eivät muodostu vain tietyn porukan ympärille. On myös käsitettävä se, mikä merkitys verkkoyhteisöillä on nuorille. Eri verkkosivuilla ja palveluilla on omat sosiaaliset toimintamekanismit, normit ja käytännöt, joiden ymmärtäminen auttaa ymmärtämään myös nuorten kokemusmaailmaa (Lauha 2015, 15). On tärkeää korostaa myös henkilökunnalle näiden ymmärtämiseen pyrkimistä, jotta yhteisö pääsee kukoistamaan.

5.4 Osallisuus

Osallisuus käsitteenä kuulostaa hyvin laajalta. Ensimmäisenä ajatuksena itselleni osallisuudesta tulee mieleen läsnäolo ja mukana oleminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ”Mitä osallisuus on ja miten sitä edistetään?” videolla kerrotaan osallisuudesta käsitteenä hyvin laajasti ja siinä selviää, että osallisuudella tarkoitetaan ihmisen yksilöllistä yhteyttä koetun hyvinvoinnin ja hyvinvoinnin lähteiden välillä.

Hyvinvoinnin lähteitä on monenlaisia: aineettomia, aineellisia ja jotain siltä väliltä. Lukiossa esimerkiksi henkilökunnan jäsenet voivat toiminnallaan auttaa edistämään henkilön osallisuutta, eli edistää tämän suhdetta hyvinvoinnin lähteisiin. Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos listaa sivuillaan hyvinvoinnin lähteiksi esimerkiksi aineettoman lähteen, eli tiedon, sekä aineellisen lähteen, eli palvelut (Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos 2022).

Lukiomaailmassa osallisuus voisi olla siis sitä, että opiskelija pystyy kokemaan yhteyden lukioympäristössä vaikuttaviin hyvinvoinnin lähteisiin, esimerkiksi vaikuttamaan omaan lukiouraansa, lukioympäristöön, erilaisiin lukion tarjoamiin toimintoihin ja palveluihin ja olla osana yhteisöä. Hän saa lukiossa tarvittavan tiedon asioista, jotka häntä koskevat, sekä mahdollisuuden vaikuttaa. Lukion opetussuunnitelmassa mainitaan lukiossa edistettävän jokaisen opiskelijan osallisuutta mahdollistamalla osallistumisen opiskeluympäristön ja toimintakulttuurin kehittämiseen ja opiskelijoita itseään koskevien päätöksien valmisteluun (Opetushallitus 2019, 21). Osallisuuden yksilöllistä tunnetta voi edistää esimerkiksi osallistumisella. Osallistumisen ja osallisuuden ero on siinä, että osallisuus on laajempi käsite, jota voidaan edistää mm. nuorten osallistumista edistämällä.

5.5 Osallisuuden nykytila

Osallisuuden yksilöllistä tunnetta voi edistää esimerkiksi osallistumisella. Osallistuminen voi olla osallisuutta edistävä tekijä, mutta se ei yksissään takaa osallisuuden tunnetta. On muun muassa mahdollista, että vähemmän osallistuva voi tuntea enemmän osallisuutta kuin enemmän osallistuva. (Leeman, Kuusio ym. 2015, 5.)

Molemmat Gradia-lukiot ovat sitoutuneet opetussuunnitelmassa mainittuun osallisuuden tukemiseen hyvin. Yleisimpiä keinoja tähän tukemiseen lienee osallistumisen mahdollisuus. Opiskelijoilla on mm. mahdollisuus vaikuttaa koulun toimintaan opiskelijakunnan, tutortoiminnan ja edustajiston kautta. Opiskelijoita otetaan myös mukaan erilaisiin kokouksiin, joissa päätetään opiskelijoita koskevista asioista.

Opiskelijakunta – toiminta on yksinkertaisimmillaan sitä, että opiskelijat äänestävät hallituksen, joka järjestää erilaisia tapahtumia ja käsittelee kokouksissaan opiskelijoita koskevia ajankohtaisia asioita.

Tutortoiminta on vertaistoimintaa, jossa koulutetut opiskelijat tukevat muita opiskelijoita heidän lukiourallaan. Tutorit muun muassa järjestävät uusille lukiolaisille ryhmätymistä ensimmäisenä koulupäivänä, järjestävät suurempia yhteisöllisiä tapahtumia ja luokkailtoja. Tutoriksi voi hakea ensimmäisenä lukiovuonna. Tutor myös tukee muita opiskelijoita osallisuudessa tarjoamalla heille vertaistukea ja apua ainakin heidän koulu-uransa ensimmäisenä vuonna.

Edustajisto Gradia-lukioissa toimii siten, että jokaisesta luokasta valitaan 2 opiskelijaa edustajistoon. Edustajisto kokoontuu vuositasoittain ja toisinaan myös suuremmissa, kaikki vuositasot, opiskelijakunta ja tutorit kattavissa kokouksissa. Edustajiston kokouksissa keskustellaan ajankohtaisista asioista, äänestetään opiskelijoita koskevista muutoksista, sekä luodaan uusia asioita vietäväksi eteenpäin lukion johdolle.

Jotta opiskelija voi vaikuttaa, ei hänen tarvitse välttämättä lähteä mukaan edustajistoon tai tutoriksi. Yksinkertaisimmillaan vaikuttaminen voi myös olla sitä, että hän lähestyy henkilökunnan jäsentä asian kanssa, johon toivoo muutosta. Henkilökunnan vastuulla on sitten viedä opiskelijan asiaa eteenpäin.

Aina osallisuuden ei tarvitse olla vaikuttamista, se voi myös olla mahdollisuuden olemassaoloa. Jokainen opiskelija tahollaan osallistuu koulunkäyntiin, tunneille ja erilaisiin koulun palveluihin ja aktiviteetteihin.

5.6 Osallisuus verkossa

Mitä uutta verkko voisi tuoda osallisuuden kehittämiseen lukiossa? Pohjalla on kuitenkin jo valmiiksi varsin monta mahdollisuutta osallisuuden tukemiseen koulussa paikan päällä.

Nuoret suhtautuvat digitaalisiin kulttuureihin usein ennakkoluulottomasti. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että digitaalisuus olisi nuorille itseisarvo, vaan digitaalisia ympäristöjä käytetään siksi, koska niissä on jotain kiinnostavampaa tai toimivampaa kuin perinteisessä tavassa tehdä asioita. (Westman 2019, 69)

Jos lähdetään tarkastelemaan osallisuuden viemistä verkkoon tästä näkökulmasta, voidaan perinteisistä osallistamisen keinoista tehdä verkkoympäristössikin kiinnostavampia.

Nuorilla olisi hyvä olla mahdollisuus ottaa yhteyttä nopeasti ja vaivattomasti, mikäli he kaipaavat apua. Tietenkin puhelut ja tekstiviestit ovat omia keinojaan, mutta niissäkin kynnys voi olla yllättävänkin suuri yhteydenottoa varten. Manuaalissa tuon esiin vaihtoehtoisia, lukioympäristöön soveltuvia kommunikointivälineitä, jotta apu olisi nuorelle aina lähellä ja matalan kynnyksen takana. Tämä toimii myös toisin päin: henkilökunnan jäsen saa nopeasti nuorten tietoon erilaisia koulua koskevia asioita, eivätkä ne huku helposti. Yhä useammat verkossa toimivat pikaviestipalvelimet mahdollistavat oman alueensa mainoksille, jolloin aktiivinen keskustelu-

kaan ei jätä tärkeitä ilmoituksia alleen. Viestien kulkeminen nopeasti ja niiden vaivaton löytyminen auttaa opiskelijoita pysymään paremmin kärryillä koulussa tapahtuvista asioista. Tämä tiedon mutkattomampi kulkeminen voi olla osana tukemassa opiskelijan suhdetta hyvinvointinsa lähteisiin.

Mikäli koulun henkilökunta päättää perustaa esimerkiksi Discord-serverin, nuoren suhdetta hyvinvoinnin lähteisiin pystytään sen kautta parhaimmillaan tukemaan. Hänelle voidaan tarjota matalan kynnyksen palveluita verkon välityksellä, esimerkiksi keskusteluapua tai tukea opiskelun kanssa. Myös nuoren sosiaalista hyvinvointia pystytään tukemaan, kun hän pääsee keskustelemaan toisten opiskelijoiden ja henkilökunnan kanssa.

On hyvä muistaa, että usko omaan toimijuuteen voi syntyä pienestä. Esimerkiksi siitä kokemuksesta, että pienilläkin teoilla voi vaikuttaa. Joskus riittää, että pystyy liikauttamaan yhden ihmisen asenteita tai saa lausuttua ääneen idean, josta syntyy yhteistä toimintaa

Verkko voi toimia myös nuoren toimijuuden tukemisen väylänä. Kokemus siitä, että pienilläkin teoilla voi vaikuttaa esimerkiksi pääsemällä kertomaan idean, joka synnyttää yhteistä toimintaa (Isola, Kaartinen ym. 2017, 34). Se, että verkko madaltaa kynnystä avata suunsa voi siis vahvistaa nuoren tunnetta siitä, että hänen sanomisillaan on väliä. On hyvä ohjata henkilökuntaa siihen, että he osaavat muodostaa verkkoalustoille tiloja, joissa kaikkien sana saadaan kuuluviin.

6. KEITÄ VERKKO TAVOITTA JA ERILAISET VERKKO-ALUSTAT

6.1 Verkon tavoitettavuus lukiossa

On totta, että nykyään suurin osa Suomessa asuvista lukioikäisistä nuorista liikkuu jossain määrin verkossa. Vuoden 2020 tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan 98% 16-24-vuotiaista käyttää internetiä useita kertoja päivässä. (Suomen virallinen tilasto 2020)

Yksi lukion opetussuunnitelman 2019 tavoitteista on tarjota nuorille edellytykset tietoon ja taitoon, joka auttaa muuttuvassa ja digitalisoituvassa maailmassa (Opetushallitus 2019, 10). Usein kuulee puhuttavan siitä, että nuoret olisivat niin sanotusti ”diginatiiveja”, eli liikkuvat verkossa ja käyttävät verkon palveluita osaavasti. Ei voida kuitenkaan olettaa, että nuori osaisi käyttää muita tässä kehittämistyössä esitettyjä sovelluksia, kun niitä, joiden käyttöön lukiossa on opetettu. Internetin käyttö ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikissa sen kolkissa kykenisi sujuvasti liikkumaan ja toimimaan. Henkilökunnan on hyvä osata opastaa nuoria erilaisilla verkkoalustoilla, joille verkkoyhteisöjä muodostetaan, jotta heidät on mahdollista saada mukaan.

Oppivelvollisuuden laajenemisen 2021 vuoden jälkeen jokainen toisen asteen koulutukseen tuleva nuori saa käyttöönsä kolmeksi vuodeksi uuden kannettavan tietokoneen (Opetushallitus 2021). Teoriassahan tämä tarkoittaa sitä, että 2021 vuoden jälkeen lukion aloittaneilla olisi tasavertaisempi mahdollisuus verkossa olevien alustojen tavoittamiseen. Tätä aikaisemmin aloittaneilla tilanne voi olla se, että kotona on esimerkiksi vain perheen yhteinen pöytäkone, jolla ei välttämättä haluta pitää yhteyttä ystäviin tai päästä osallistumaan erilaisiin verkossa oleviin yhteisöihin. En myöskään löytänyt tilastotietoa siitä, kuinka moni omistaa kannettavan tietokoneen lisäksi älypuhelimien, joka sekin on helpotus, ellei jopa edellytys joihinkin verkkoalustoihin liittymiseen. Tärkeintä on kuitenkin osata muovata verkkoviestinnän menetelmät sellaisiksi, että mahdollisimman monilla on pääsy niihin. Vaikka laitteet olisivat ilmaisia, on hyvä suosia myös ilmaisia sovelluksia, jotka toimivat kaikilla älylaitteilla merkistä huolimatta, jotta kaikki pystyvät vaivattomasti käyttämään alustoja, eikä kukaan jää ulkopuolelle itsestä riippumattomista syistä.

Kaikki netistä löytyvät viestintäalustat eivät myöskään sovi kaikille nuorille, tai yksinkertaisesti kiinnosta heitä. Osa käyttää mieluiten Instagramia, osa taas vaikkapa Discordia. Jotkut eivät halua käyttää lainkaan minkäänlaisia viestintäsovelluksia, mikä on sekin täysin hyväksyttävää. Ebrand – tutkimuksen mukaan suosituimmat 13-17-vuotiaiden käyttävät palvelut ovat olleet vuonna 2019 YouTube, Whatsapp, Snapchat ja Instagram (Ebrand 2019.) Ei voida siis olettaa, että kaikki verkossa tapahtuva toiminta tavoittaisi kaikkia nuoria lukioista, mutta sillä on mahdollisuus tavoittaa entistä enemmän. Manuaalissa pyrin kuitenkin ohjeistamaan sellaisten verkkoalustojen kanssa toimimiseen, joihin teoriassa kaikilla olisi helppo pääsy, jotta suurimmalla osalla olisi mahdollisuus halutessaan päästä mukaan verkkoalustoille.

Kaikesta huolimatta hyvä muistaa, että nuoret kommunikoivat keskenään. Jos yksi porukasta ei käytä viestintäpalveluita, joku muu voi niitä käyttää. Nuoret ovat keskenään vertaisia. vertaisryhmään sosiaalistuminen ja opiskelijoiden välisten ystävyysuhteiden rakentuminen ovatkin keskeisiä tekijöitä integroitumisessa opiskelupaikkaan (Penttinen, Plihtari ym. 2011, 5). Myös vertaisuuden kehittämiseksi yhteisöllisyyden kehittäminen on tärkeää. Tämä mahdollistaa esimerkiksi informaation kulkemisen opiskelijoiden välillä. Jollain tavalla verkko kuitenkin koskettaa jokaisen opiskelijan elämää Gradia-lukioiden kaltaisissa ajan hermoilla pysyvissä oppilaitoksissa. Juuri tuon tavoitettavuuden vuoksi pidän sitä suurena mahdollisuutena myös osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämiseen.

6.2 Erilaiset verkkoympäristöt

On melkein mahdotonta nimetä kaikkia lukio-opiskelijoiden käyttämiä alustoja, joissa voi hyödyntää verkossa tapahtuvaa kohtaamista yhteisöllisyyttä ja osallisuutta lisäävällä tavalla. Tässä kappaleessa esittelen kuitenkin kolme sellaista alustaa, joita tiedän useamman lukiolaisen käyttävän keskustelujemme pohjalta, ja joiden olen kuullut olevan mukana myös henkilökunnan keskustelussa. Manuaalissa viittaan näihin viestintäalustoihin, mutta käsittelen myös verkkoympäristöissä toimimista yleismaalisemmalta kantilta, jotta sisältöä voidaan hyödyntää muillakin alustoilla.

6.2.1 Discord

Kun sivusun raportin alussa minun ja työparini luomaa Discord-serveriä, tarkoitan Discord-sovellukseen tehtyä ”huonetta”, jotka ovat nimenomaan Gradia-lukioiden opiskelijoille luotu.

Discord on alun perin videopeliharrastusta varten kehitetty sovellus, jonka alkuperäisenä tarkoituksena on ollut keskustelemisen helpottaminen pelaamisen aikana. Sovellus sisältää mahdollisuuden viestintään tekstin välityksellä, videon välityksellä, sekä puheen välityksellä.

Discordiin voi luoda helposti itse palvelimia, jotka toimivat hiukan foorumien tai muiden vastaavien keskustelupalstojen tavoin. Tavallaan Discord-palvelimilla sekoitetaan foorumien ja chattailun ominaisuuksia: keskustelut voidaan laittaa eri kategorioihin, eli ”aiheisiin” ja aihehuoneisiin, mutta viestintä on enemmän pikaviestinnän tapaista. (Discord 2022.)

Discord kasvatti suosiotaan nuorten kohtaamisessa koronan aiheuttamalla etäaikana, mutta se on jäänyt osittain elämään nuorten väliseen viestintään. Yleisesti se on kasvattanut suosiotaan vuosi vuodelta nuorten keskuudessa. Koulumaailmaan Discordin on voinut valjastaa tekemällä koulun opiskelijoille omia palvelimia, joissa henkilökunta voi osallistua tai toimia moderoimassa keskustelua.

Harjoitteluajana ja töissä Schildtin ja Lyseon lukioille työparini kanssa tekemä Discord-palvelin on luotu opiskelijoiden tarpeet huomioiden. Palvelimelle on luotu muun muassa omat tilat pelaamista ja opiskelua varten, mutta myös esimerkiksi meemeille löytyy omat kanavansa.

Discord soveltuu oman kokemukseni mukaan kouluympäristöön hyvin, koska sen moderoiminen ja keskustelun seuraaminen ja siihen puuttuminen on suhteellisen helppoa. Sovelluksessa voi luoda erilaisia rooleja, joilla on eri käyttöoikeudet palvelimen sisältöihin. Palvelimelta on myös mahdollista sulkea chattailumahdollisuus yön ajaksi tai työajan puitteissa, mikä ehkäisee esimerkiksi huonoa käytöstä silloin, kun ylläpito on jo vaikkapa unten mailla. Myös mainostaminen Discordissa on todella helppoa, koska sinne voi lisätä kuvia ja videoita omille tiedotuskanaville, joiden käyttöoikeudet voidaan rajata siten, että vain ylläpitäjä voi lähettää mainoksen ja muilla on oikeus vain sen katseluun. Omilla tiedotuskanavilla on myös helpompi ehkäistä mainosten hukkumista muun keskustelun virtaan. Siksi on tärkeää kyetä saattamaan Discord-ryhmä tai serveri muotoon, jossa se tukee mahdollisimman hyvin osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Tässä muotoon saattamisessa henkilökunnalla on merkittävä rooli.

6.2.2 Jodel

Jodel on Saksalainen, Alessio Avellan Borgmeyerin vuonna 2014 luoma sovellus, joka levisi Keski-Euroopan korkeakouluopiskelijoilta yhä suurempaan suosioon. (Turun Sanomat 2017.) Jodelin idea on kommentoida ajankohtaisia asioita paikallisesti anonyymisti. Sovelluksen anonyymius on madaltanut kynnystä moneen: sovellus on jopa hiukan huonossa maineessa, koska siellä on tunnetusti mahdollista myös puhua pahaa muista ihmisistä tai levittää valheellista infoa, jonka sovelluksen tarjoama anonyymiteetti mahdollistaa.

Jodelissa on Discordin tapaan mahdollista luoda omia aihekanavia, jossa keskustelu pyörii tiettyjen teemojen ja aiheiden ympärillä. On myös tyypillistä tehdä kanavia eri sijainneille, esimerkiksi koululaitoksille, joissa puhutaan sitten kyseistä sijaintia koskevista asioista. Esimerkiksi molemmille Gradia-lukioille on luotu omat kanavansa, joita seuraa molempia yli 1500 Jodelin käyttäjää. Suosituimmat puheenaiheet kanavilla ovat koulun ajankohtaiset asiat ja tapahtumat, sekä se, mitä ruokaa on tarjolla.

Jodelin valjastaminen lukioympäristöön on Discordia vaikeampaa, koska sen moderoiminen on haastavampaa, eikä ole mahdollista saada selville, ketkä lukioiden kanavia oikeasti seuraavat. Avaan kappaleessa 7 enemmän anonyymiteetin haasteita, mutta lyhyesti selitettynä anonyymiuden varjolla on mahdollista sanoa asioita, joista ei joudu vastuuseen. Tämä voi aiheuttaa esimerkiksi muiden ihmisten haukkumista tai leimaamista. Jodelin säännöt yleisesti kieltävät ihmisistä puhumisen nimeltä, mutta esimerkiksi nimikirjaimia käyttämällä tämä sääntö saadaan helposti kierrettyä. Opiskelijat ovat kertoneet minulle, että Lyseon serveriä moderoivat löyhästi Lyseon omat opiskelijat, joten suurimmat törkypuheet sieltä poistuvat todella nopeasti. Opiskelijat pystyvät itsekin ilmiantamaan julkaisut, eli ”jodlaukset”, jotka sisältävät ihmisten nimiä, kiusaamista tai muuten vain huonoa käytöstä. Lukioiden kanavia seuranneena olen huomannut, että edellä mainitun tyyliin jodlauksiin tulee myös opiskelijoilta itseltään usein palautetta, eikä huonosta käytöksestä pidetä edes täysin anonyymissa ympäristössä.

Kaikesta huolimatta Jodelin anonyymiteetti tuo myös paljon hyvää. Se madaltaa kynnystä kysyä ja myöskin vastata kysymyksiin. Kouluun liittyviä kysymyksiä on paljon, vastauksen todenperäisyyden paljastaa yleensä se, kuinka moni kommentista on tykännyt ja jos samaa asiaa on vastattu useampaan kertaan, joten väärä tieto ja sen leviäminen on harvinaisempaa. Usein kanavilla näkee myös tuskailua koulun kanssa, johon vastataan yleensä todella kannustavalla otteella. Myös huumori kukoistaa ja löytötavarat löytävät oikeille omistajilleen.

Jodelissa opiskelijat saavat myös nopeasti infoa ajankohtaisista asioista, ja pystyvät muun muassa äänestämään erilaisista kouluun liittyvistä asioista keskenään. Esimerkkejä: ”Pukeudutko huomenna teemapäivään? Oletko löytänyt työelämäviikolle jo työpaikan?” Henkilökunnan rooli Jodelin valjastamisessa opiskelijoiden yhteisöllisyyden ja osallisuuden tukemiseen ei siis ole todennäköisesti niin helppoa, sillä se on ennemminkin opiskelijoiden keskinäinen, vaikeasti moderoitava väylä keskustella. Otin tämän kuitenkin esiin opinnäytetyössäni, sillä henkilökunnan on hyvä ymmärtää paremmin alustan luonnetta ja sen keskustelukulttuuria.

6.2.3 Wilma

Wilma on osa Visma InSchoolin oppilashallintojärjestelmää, joka toimii lapsen, vanhempien ja oppilashallinnon tukena läpi opintojen aina ylioppilaaksi tai ammattiin valmistumiseen asti. Wilma tukee oppilashallinnon organisoinnissa, arvioinnissa, kodin sekä koulun välisessä viestinnässä ja tiedotuksessa. (Visma 2022.)

Wilma lienee verkkoympäristöistä se, joka on henkilökunnalle tutuin viestinnän väline ja myöskin se, jota käytetään eniten, sillä se on oletusalustan Gradia-lukioissa. Wilma mahdollistaa viestimisen opiskelijoille, henkilökunnan jäsenille, sekä opiskelijoiden huoltajille. Opiskelija voi seurata Wilmasta esimerkiksi numeroitaan, kurssivalinnat voi tehdä siellä ja oma lukujärjestys löytyy myös kyseiseltä alustalta. Viestinnän kannalta se kuitenkin rajoittaa esimerkiksi opiskelijoiden välistä viestintää, koska viestittelyominaisuus toisille opiskelijoille puuttuu. Wilma-viestit ovat myös varsin kömpelö tapa reaaliaikaiseen nopeatempoiseen viestintään.

Tiedotuskanavana Wilma toimii kuitenkin hyvin, sillä jokaisella opiskelijalla on Wilma-tunnukset. Sitä ei voida varmistaa, että jokainen opiskelija seuraisi Wilmaa aktiivisesti, mutta siihen ainakin kehoitetaan vahvasti. Täten Wilmalla tavoitetaan aiemmin mainittuihin alustoihin verrattuna huomattavasti suurempi joukko ihmisiä vaikkakaan se ei ominaisuuksiltaan sovellu opiskelijoiden välisen yhteisöllisyyden kehittämiseen verkkoalustalla. Sillä voidaan toki rohkaista opiskelijoita tulemaan mukaan tapahtumiin ja toimintaan, joka kehittää yhteisöllisyyttä ja osallisuutta, johon henkilökuntaa voi ohjata viestinnän tehostamisen lisäksi.

7. VERKOSSA TAPAHTUVAN KOHTAAMISEN HYÖTYJÄ JA HAASTEITA

7.1 Hyödyt

Jotta ymmärretään paremmin verkossa kohtaamisen merkitystä nuorille, ja näin ollen sen tukemisen merkitystä, on tarkasteltava verkossa tapahtuvan kohtaamisen hyviä puolia. Verkossa tapahtuvan kohtaamisen luonne on kuitenkin täysin uniikkia, joten kasvokkain tapahtuvan kohtaamisen kaikki hyvät puolet eivät välttämättä ole samoja verkossa ja toisinpäin.

Ensimmäisenä mainittakoon se, että verkon voisi katsoa ulottavan lähestulkoon koko lukioympäristöön, joten nuoria on helpompi tavoittaa aikaan ja paikkaan sitoutumattomasti. Avasin luvussa 5.1 vuoden 2021 jälkeen aloittaneiden opiskelijoiden omistavan kannettavat tietokoneet koulun kautta. Valtaosalla opiskelijoista on myös käytössään älypuhelin. Mikäli opiskelija omistaa sovellukset, jossa henkilökunta käyttää verkkoviestinnän menetelmiä, on hänellä mahdollisuus päästä sen piiriin missä tahansa, jossa hän pystyy puhelinta tai kannettavaansa käyttämään. Verkkoviestinnässä ehdottomasti hyvä puoli on siis sen aikaan ja paikkaan sitoutumattomuus. Periaatteessa opiskelijat on mahdollista kohdata milloin vain ja missä tahansa, huomioiden tietysti verkon ulkopuolisen elämän menot, jotka estävät verkkoa tukevan teknologian käyttämisen. Koulumaailmassa tätä tietysti rajoittaa myös koulujen päivärytmi, verkossa tarjottavan palvelun luonteesta riippuen.

Verkossa tapahtuvassa kohtaamisessa voidaan kuitenkin toimia myös viiveellä tai reaaliaikaisesti. Keskeistä reaaliaikaisessa kohtaamisessa on kuitenkin se, että nuoren läsnäolo hallitsee keskustelun tahtia (Merikivi, Timonen ym. 2011, 46). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että nuoria kohdatessa on ymmärrettävä keskustelun tahti, ja toimittava sen mukaisesti.

Verkko myös antaa tilaa sosiaalisesti hiukan ujommille matalamman kynnyksen lähestyä toisia opiskelijoita, sekä henkilökuntaa. Siellä missä kasvokkainen vuorovaikutus ei nuoresta tunnu luontevalta, voi auttaa se, että ensin jutustellaan esim. pikaviestimessä ohjaajan kanssa, ja sitten kun nuori saapuu paikan päälle ensimmäistä kertaa, tuntee hän tilasta jo jonkun. Näin on helpompi madaltaa osallistumisen kynnyksiä. (Lauha 2015, 83.) Usein uuteen yhteisöön liittyessä verkossa haluaa näyttää itsestään vain tietyt piirteet ja lohduttautua sen taakse, että ihmiset eivät

näe ketään kokonaisuudessaan. Verkossa kohtaaminen voi kuitenkin antaa samalla positiivisen kokemuksen siitä, että kun nämä tietyt piirteet hyväksytään, voi avata itsestään enemmän uusia puolia ja kun huomaa, että hyväksytään yhteisöön sellaisenaan, voi tuntua helpommalta kohdata näitä samoja ihmisiä myös kasvotusten.

Nuori pystyy myös ilmaisemaan itseään ja identiteettiään verkossa vapaammin. Internetin kautta ihmiset ja yhteisö, joka hyväksyy sellaisena kuin on, voi olla jollekulle paljon lähempänä. Fyysisessä ympäristössä on vaikeampi päästä kohtaamaan niitä, joiden samankaltaisuus on piilossa (Merikivi, Timonen ym. 2011, 44). Tähän itsensä ilmaisuun ja samankaltaisten ihmisten löytämiseen auttaa myös anonyymiteetin mahdollisuus verkossa. Se madaltaa kynnystä itsensä esiin tuomiseen hyvin eri tavoin kuin fyysisessä ympäristössä, avun hakemiseen ja vaikeista asioista keskusteluun yhdessä muiden verkon käyttäjien kanssa, koska kenenkään ei tarvitse tietää, kuka siellä ruudun takana kirjoittaa.

Anonyymiteetti ei kuitenkaan ole välttämättä pysyvä tila. Mikäli keskustelu toisen ihmisen, tässä tapauksessa henkilökunnan jäsenen kanssa osoittaa sen, että tämä on luottamuksen arvoinen, hän voi hyvin alkaa kertoa itsestään tietoja, joiden avulla hänen henkilöllisyytensä selviää mahdollista avunannon jatkoa varten (Merikivi, Timonen ym. 2011, 48)

Verkon tavoitettavuuden vuoksi se on mainostamisen välineenä erittäin tehokas. Esimerkiksi koulumaailmassa Wilma-viestillä on mahdollista välittää viesti jostakin toiminnasta tai aktiiviteetistä käytännössä koko koululaitokselle, on sitten opiskelijasta itsestään kiinni, seuraako hän Wilmassa tapahtuvaa viestintää.

Jotta näistä hyödyistä saataisiin eniten irti, on pystyttävä luomaan verkkoon tiloja, joissa niiden toteutuminen mahdollistetaan. Tässä taas korostuu henkilökunnan rooli nuorten tukemisessa osallistavampaan verkossa kohtaamiseen ja yhteisöllisyyden luomiseen.

7.2 Haasteet

Verkossa tapahtuva kohtaaminen tuo mukanaan tietysti omat ongelmansa. Alla mainitsen niistä sellaisia, jotka ovat itselleni tuttuja ja tulleet vastaan erilaisissa yhteyksissä joko työn tai henkilökohtaisen elämän kautta, tai ovat yleisesti tunnettuja ilmiöitä.

Yksi internet-ajan suurimmista ilmiöistä, eli trollaus, näkyy myös lukioympäristössä tapahtuvassa verkkoviestinnässä. Trollaus tarkoittaa käytännössä tahallista provokaatiota ja reaktioiden kalastamista ihmisiltä erilaisten provosoivien viestien avulla. Jos lukiolle luodaan vaikkapa oma Discord-serveri, on erittäin todennäköistä, että trollaajat eksyvät sinnekin. Tämä voi näyttäytyä esimerkiksi asiattomien kuvien ja viestien lähettelyllä, muiden kiusaamisena tai auktoriteettien provosoimisena. Yksikään verkkoalusta, tai edes anonymiteetin puute ei välttämättä suojaa trollaamiselta. Sen välttäminen voi tuntua vaikealta, jopa mahdottomalta oli alusta mikä tahansa. Yleensä kuitenkin eri alustoilla toimiva moderointi ja asiallinen suhtautuminen trollaamiseen auttaa kitkemään sitä.

Verkko ympäristönä on myös jatkuvasti päivittyvä. Vaatii siis verkon käyttäjältä paljon pysyä mukana erilaisissa trendeissä ja ilmiöissä, joita se suoltaa. Ajan hermoilla pysyminen on todennäköisesti luonnollisempaa niille, jotka käyttävät sitä muutoinkin paljon. Verkossa vähemmän toimivan henkilön kannalta se voi vaatia ponnisteluja.

5.1-luvussa puhun siitä, ettei verkko välttämättä tavoita kaikkia nuoria lukiossa, vaikka mutkan kautta suurimman osan tavoittaakin. Tämän voisi katsoa myös yhdeksi verkkoviestinnän haasteista. Verkon tavoitettavuuteen voi vaikuttaa nuoren elämässä monikin asia: ajanpuute, laitteet, jotka eivät tue koulun käyttämiä alustoja niin hyvin, puuttuvat taidot sovellusten käyttämiseen... Manuaalillani pyrin tuomaan henkilökunnalle tietoa, jolla saada verkossa tapahtuvasta viestinnästä laajemmin opiskelijoita tavoitettavaa, mutta oletuksena kaikkia se ei pysty tavoittamaan. Ja vaikka henkilökunta osaisikin käyttää verkkoalustoja siten, että ne tavoittaisivat enemmän nuoria, kaikki nuoret eivät välttämättä sitä osaa. Heille ei ole valmista manuaalia, koska usein oletetaan nuorten osaavan toimia verkossa kuin kotonaan. Tässä korostuu kuitenkin jälleen sen tärkeys, että nuorilla olisi joku, joka osaisi verkkoalustoilla toimia.

Internetistä puhuttaessa on hyvä myös ottaa esiin se, että sen liikakäyttö tuo arkeen huomattavia ongelmia. Se voi heikentää esimerkiksi keskittymiskykyä ja tarkkaavaisuutta, lisätä ahdistusoireita ja vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin ja unensaantiin (pelituki.fi 2022). Henkilökunnan on hyvä tunnistaa merkit siitä, että verkko alkaa viemään liikaa nuoren elämästä.

Mainitsin hyödyt – osiossa anonymiteetin hyvät puolet, mutta sillä on hyvin vahvat varjopuolet. Anonyymina internetissä toimimisen huonolla maineella on peränsä, sillä se mahdollistaa asioiden sanomisen ilman kiinni jäämistä tai vastuuta omista sanoistaan. Avun hakeminen anonyymina voi aiheuttaa tilanteita, ettei apua hakevaa löydetä enää jatkoavun tarvitsemiseksi.

Anonyymeja apua tarvitsevia kohdatessa avunanto on suunnattava siis juuri siihen hetkeen, muuten opiskelija voi kadota täysin avun piiristä.

Yhdeksi verkkoviestinnän haasteeksi voitaisiin myös nostaa internetissä tapahtuva keskustelukulttuuri, joka nuorilla on todella uniikki. Sanattoman viestinnän puuttuessa voi olla todella haasteellistakin havaita, mitä nuori viestissään tarkoittaa. Lisäksi meemikulttuuri ja musta huumori välillä hämärtävät rajoja siinä, milloin ollaan vakavissaan ja milloin vitsaillaan. Haasteen ratkomiseen tarvitaan vahvoja verkkoviestinnän taitoja, joita nuoret ovat usein kartuttaneet itselleen, varsinkin jos viettävät internetissä paljon aikaa. Tämä ei kuitenkaan ole itsestään selvää kaikille, jonka vuoksi haasteeseen on tarpeellista puuttua myös kouluttaessa ihmisiä verkossa viestimiseen. Tämän vuoksi manuaalissa otan esille myös sanattoman viestinnän viemistä verkkoon, ja erilaisten keskustelukulttuurien ymmärtämistä.

Useimpia verkossa tapahtuvan kohtaamisen haasteita pystytään ehkäisemään asianmukaisella keskustelun seuraamisella ja asioihin puuttumisella ajoissa. Juuri tämän vuoksi on tärkeää, että opiskelijoille voidaan tarjota turvallinen tila keskustelulle, jota valvoo esimerkiksi koulun henkilökunnan jäsen.

Yhdeksi suureksi haasteeksi mieleeni nousi myöskin henkilökunnan resurssit. Suuressa luki-ossa arki on hektistä, eikä aikaa ylimääräiselle välttämättä jää. Jotta resursseja osattaisiin suunnata oikein ja tehokkaasti, on hyvä ymmärtää verkossa kohtaamisen luonnetta, jotta sitä osataan käyttää oikeissa tilanteissa oikealla tavalla.

8. KEHITTÄMISPROSESSI

8.1 Aineistonkeruumenetelmät

Aineiston keräämistä varten hain Gradialta tutkimuslupaa, jotta saisin toteuttaa opiskelijoille suunnatun kyselyn, jotta saisin heidän kokemuksiaan henkilökunnan verkkoviestinnästä. Etsin opinnäytetyötäni varten myös ammattilaista, jolla olisi vahva kokemus nuorten kohtaamisesta verkossa. Löysin verkkonuorisotyön ammattilaisen, johon otin ensin yhteyttä sähköpostitse, jonka jälkeen sovimme haastatteluajankohdan.

8.1.1 Opiskelijoille suunnattu kysely

Laadin Schildtin sekä Lyseon lukion opiskelijoille Forms-pohjalla olevan kyselyn, jossa kysyin heidän näkemyksiään henkilökunnan verkossa tapahtuvassa viestinnästä. Verkkolomakkeelle tehty kysely luetaan mukaan kvantitatiivisiin, eli määrällisiin tutkimusmenetelmiin, sillä kysely on teetetty strukturoidusti (Tietoarkisto 2022). Kyselyn kysymykset olivat monivalintakysymyksiä, joissa vastattiin henkilökunnan verkkoviestintään koskeviin kysymyksiin. Vastausvaihtoehdot olivat kuhunkin kysymykseen liittyviä, joihin nuoret saivat vastata oman kokemuksensa mukaan.

Valitsin Forms-pohjan lomakkeelle sen helppokäyttöisyyden vuoksi. Vastaaajan ei tarvitse kirjautua mihinkään, sekä lomakkeen ulkomuoto on selkeä. Myös tutkijalle Forms on selkeä alusta, sillä se kokoaa vastaukset kuvaajiksi ja esittää ne selkeällä tavalla.

Lomaketutkimuksissa on pyrittävä tutkimusongelman kannalta kattavaan, mutta samalla yksinkertaiseen ja helppotajuiseen kysymyksenasetteluun (Tietoarkisto 2022). Pyrin muotoilemaan kysymykset siten, että saisin niistä mahdollisimman paljon informaatiota opinnäytetyöni tarvetta arvioiden, sekä manuaalia varten. Kysymykset pyrin muotoilemaan myös opiskelijoille ymmärrettävään muotoon, jotta niihin vastaaminen olisi mahdollisimman yksinkertaista.

Kyselytutkimukseen liittyvien saatekirjeiden laatiminen voi pikaisesti ajatellen tuntua välttämättömältä pahalta silloin kun kysymyslomake on vihdoon saatu valmiiksi ja on yleensä kiire lähettää se "kentälle" (Tietoarkisto 2022). Laadin saatekirjeen ajatellen ympäristöä, johon kysely

laitetaan. Discord-serverillä keskustelun tahti on melko nopeaa, joten katsoin tärkeäksi, että saatekirje on lyhyt ja ytimekäs.

Ohessa kyselyssä käydyt kysymykset ja se, mitä tietoa pyrin niillä saavuttamaan.

Mitä kautta koulun henkilökunta viestii sinulle verkon välityksellä?

Wilmassa

Sähköpostilla

Jollain muulla tavalla, miten? []

Tämän kysymyksen tarkoituksena oli kartoittaa sitä, mitä väyliä koulun henkilökunta käyttää jo nyt opiskelijoiden kanssa viestimiseen. Raportissani olen maininnut omien havaintojeni perusteella etenkin Wilmaa pääasiallisena viestinnän väylänä, mutta avoin kysymys auttaa minua kartoittamaan myös muita henkilökunnan käytössä olevia viestinnän väyliä.

Henkilökuntaa nuorten kanssa viestimisessä tämä auttaa siten, että he tiedostavat henkilökunnan ja opiskelijoiden välisen verkkoviestinnän alustojen laajuuden, mahdollisesti myös suppeuden nykyisessä tilanteessa.

Koetko henkilökunnan verkossa sinulle tapahtuvan viestinnän keskittyvän lähinnä opiskeluun liittyviin asioihin?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

Kehittämistyöni idea on tarjota verkossa tapahtuvan viestinnän avulla tukea yhteisöllisyyden kehittämiseen. Kysymyksen tarkoituksena on kartoittaa sitä, onko verkkoviestintä keskittynyt lähinnä opiskeluun liittyviin asioihin, jotka eivät itsessään välttämättä tue yhteisöllisyyden kehittymistä sellaisenaan. Kysymyksellä saan itselleni tietoa siitä, mihin nykyinen viestinnän sisältö perustuu. Hypoteesini on, että suurin osa liittyy opiskeluun, jonka vuoksi alun perin lähdinkin pohtimaan verkkoa myös osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääjänä.

Miten henkilökunta voisi kehittää verkossa tapahtuvaa viestintäänsä? Voit valita useamman vaihtoehdon.

Henkilökunta voisi viestiä muuallakin kuin Wilmassa tai sähköpostilla

Henkilökunta voisi laittaa samasta asiasta useampia viestejä, jotta sen muistaisi paremmin

Henkilökunta voisi viestiä tiiviimmin, esimerkiksi laittamalla kaikki tärkeät asiat yhteen viestiin

Henkilökunta voisi viestiä yksilöllisemmin opiskelijoille, eikä laittaa samaa viestiä kaikille

Henkilökunta voisi tehdä viesteistensä kiinnostavampia tai helpompia lukea

Mitään ei tarvitse kehittää

Jotain muuta, mitä? []

Kysymyksen tarkoituksena on kartoittaa opiskelijoiden näkemystä siitä, miten henkilökunta voisi kehittää verkossa tapahtuvaa viestintää. Opiskelijoiden ajatuksien pohjalta pystyn luomaan heitä parhaiten tukevaa ohjeistusta manuaaliin, jotta henkilökunta voisi kehittää niiden pohjalta omaa osaamistaan. Monet nuorista osaavat jo viestiä keskenään, mutta henkilökunnan saaminen mukaan keskustelun osallisiksi ja opettajiksi lisäisi yhteisöllisyyden kokemusta koko koulun väen kesken. Toisaalta kysymys taas kertoo sen, onko kehitettävää, sillä olen antanut vaihtoehdoksi myös ”mitään ei tarvitse kehittää”.

Mitä kautta viestit kouluajalla muiden koulun opiskelijoiden kanssa, esimerkiksi kavereidesi?

Omissa Whatsapp tai Snapchat ryhmissämme

Henkilökohtaisesti sen kanssa, jonka kanssa haluan viestiä, vaikkapa Whatsapissa

Koulun henkilökunnan tekemällä Discord-palvelimella

Koulun ulkopuolisen henkilön tekemällä Discord-palvelimella

Jodelissa

Jotenkin muutoin, miten? []

Luvussa 4.2 avasin sitä, että opiskelijat keskustelevat toistensa kanssa verkossa myös koulupäivien aikana. Tällä kysymyksellä haluan kartoittaa sitä, missä nuoret ovat yhteyksissä toisiinsa, jotta henkilökunta tietäisi, millä alustoilla opiskelijat liikkuvat nimenomaan sosiaalisia suhteita ylläpitäessään toistensa kanssa.

Koetko esimerkiksi Discordin kaltaisten viestintäympäristön sopivan lukiolaisten keskinäiseen viestintään? Entä viestintään opiskelijoiden ja henkilökunnan välillä?

Kyllä opiskelijoiden välillä

Kyllä opiskelijoiden ja henkilökunnan välillä

Molemmat

Ei kumpikaan

Wilma on tähän käyttötarkoitukseen paras

Edellisen kysymyksen tarkentamista: Onko opiskelijoilla itsellään tarvetta ja toivetta sille, että henkilökunta tulisi tiiviimmäksi osaksi esimerkiksi Jodel-yhteisöä tai Discordia. Nuoret tietävät myös paremmin sovellusten nykyisen yhteisön ja ominaisuudet.

Millä tavalla henkilökunta voisi olla mukana esimerkiksi Discordin kaltaisissa viestintäympäristössä? Voit valita useamman vaihtehdon.

Valvomassa keskustelua, jotta se pysyy asiallisena

Tiedottamassa koulussa tapahtuvista asioista, esimerkiksi tapahtumista

Keskustelemassa mukana opiskelijoiden kanssa, milloin mistäkin

Tarjoamalla apua ja tukea verkon välityksellä sitä tarvitseville

Ei mitenkään

Jotenkin muuten, miten?

Kysymyksen tarkoituksena on kartoittaa sitä, millä tavoin nuoret kokevat henkilökunnan pysyvän olemaan osallisia verkkoalustoilla. Aiemmin raportissani toin ilmi vaihtoehtoisia olevia

esimerkkejä siitä, millä tavoin henkilökuntaa voisi tarvita verkkoympäristöissä, jotta kyettäisiin tukemaan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä mahdollisimman hyvin. Kysymys selvittää, näkevätkö opiskelijat asiat samalla tavalla.

Koetko, että Discordin kaltaisessa viestintäympäristössä voisi tutustua paremmin muihin opiskelijoihin tai henkilökuntaan?

Kyllä, muihin opiskelijoihin

Kyllä, henkilökuntaan

Kyllä, molempiin

Ei kumpaakaan

En osaa sanoa

Discord on oman kokemukseni mukaan nuorten keskuudessa suhteellisen suosittujen alustojen keskuudessa huomattavasti helpoin käyttää suurien opiskelijajoukkojen kanssa, ja vaivattomin moderoida. Tämän vuoksi olen nostanut sen kysymyksissäni esimerkiksi. Vastausten perusteella voidaan katsoa, kokevatko nuoret sen kaltaisen ympäristön edistävän vuorovaikutusta opiskelijoiden, sekä opiskelijoiden ja henkilökunnan välillä. Mikäli näin on, voidaan vastauksiin nojaten todeta, että Discord voisi olla merkittävä sosiaalista hyvinvointia tukeva verkkoalusta, jonka käyttöön opastaa henkilökuntaa.

Koetko, että esim. Discordin kaltaisella viestintäympäristöllä voisi olla vaikutusta osallistumiseesi koulun asioihin? Kiinnittäisitkö esimerkiksi niissä mainostettuihin tapahtumiin enemmän huomiota kuin esimerkiksi Wilma-viesteihin?

Kyllä, sillä voisi olla vaikutusta

En usko, että sillä olisi vaikutusta minun kohdallani

En osaa sanoa

Ohessa verkkonuorisotyön ammattilaiselta kysymäni kysymykset ja mitä tietoa niillä alun perin pyrin hakemaan.

Millaisille eri alustoille koulutatte ammattilaisia? Mainitse muutamia. Onko esimerkiksi Discord miten tuttu? Kuuluuko se teillä koulutukseen?

Kysymyksen tarkoituksena on kartoittaa sitä, millaisille alustoille verkossa tapahtuvaa nuorten kohtaamista koulutusta jo tapahtuu verkkonuorisotyön näkökulmasta. Mikäli koulutusta tapahtuu esimerkiksi Discord-alustalle, katson sen vahvistavan omaa tunnettani siitä, että Discordin ominaisuuksia voidaan hyödyntää nuorten kohtaamisen jonkun turvallisen aikuisen ohjaamana. Periaatteessa kysymys antaa minulle vastauksen siihen, millaisille pohjille ammattilaiset katsovat koulutuksen olevan tarpeellista. Tämä tukee manuaaliani siten, että tiedän, onko tarvetta keskittyä opastamaan viestimään spesifisti muilla alustoilla, kuin jo aiemmin mainitsemisani Jodelissa, Discordissa ja Wilmassa.

Millaista kieltä verkon välityksellä tapahtuvassa viestinnässä nuorille käytetään?

Manuaalissa koen tärkeäksi korostaa keinoja, joiden avulla viestiä nuorille sujuvasti. Tähän kuuluu kieli, mitä verkossa toimiva henkilökunnan jäsen käyttää nuorten kanssa, jotta hän pysyisi mahdollisimman hyvin tukea nuorten yhteisöllisyyttä. Opinnäytetyöni pyrkimyksenä on kuitenkin kehittää verkossa tapahtuvaa kohtaamista ja viestinnän tyylin ymmärtämisen merkitys auttaa ymmärtämään, kannattaako lukioiden henkilökuntaa opastaa siihen.

Mitkä näet tärkeimpinä digitaalisen viestinnän taitoina nuorten kanssa toimiessa?

Jotta voidaan kohdata nuoria verkossa, täytyy tietää, mitä taitoja se vaatii. Käytännössä siis millaisiin asioihin verkossa nuoria kohtaavia kannattaa kouluttaa. Lukioiden henkilökunnalla on oman koulutuksensa puitteissa varmasti paljon pedagogisia taitoja, mutta niiden vieminen verkkoympäristöön on oma haasteensa. Jotta manuaali tukisi nuorten tarpeita parhaiten, koin otolliseksi kysyä näkemystä tähän verkkonuorisotyön ammattilaiselta.

Mitä luulette, millaisia nuoria verkkonuorisotyö tavoittaa? Onko sisältö suunnattu kaikille nuorille?

Paljon verkossa liikkuvista nuorista liikkuu todennäköisesti vieläkin vanhempien keskuudessa erilaisia oletuksia ja stereotypioita. Luvussa 6.1 käsittelin sitä, keitä verkko tavoittaa lukiossa, mutta haluan kuulla myös ammattilaiselta, kokeeko hän verkon tavoittavan esimerkiksi hyvin

tietynlaisia nuoria. Tämä taas auttaisi minua ymmärtämään paremmin sitä, kuuluisiko verkossa tapahtuvaa kohtaamista suunnata enemmän tietyille kohderyhmille.

Mitkä näet suurimpina haasteina verkossa tapahtuvassa nuorten kohtaamisessa?

Raportissani olen tuonut ilmi sen, minkä näen verkossa tapahtuvan kohtaamisen haasteina. Kysymykselläni haluan lisää tietoa itselleni siitä, millaisia haasteita verkko tuo toimintaympäristönä ammattilaisen mielestä. Pystyn vertailemaan kokemuksiamme, ja pohtimaan, onko minulta jäänyt huomaamatta jotain asioita, tai olenko edes ajatellut niitä haasteina. Henkilökunnan manuaalia ajatellen on hyvä tietää mahdollisimman paljon verkon tuomia haasteita, jotta niitä pystytään minimoimaan mahdollisimman paljon erilaisilla menetelmillä ja ohjeistuksilla.

Mitkä taas ovat verkkonuorisotyön uniikkeja puolia ja etuja, verrattuna kasvokkain tapahtuvaan kohtaamiseen?

Verkossa kohtaamisella on uniikkeja ominaisuuksia verrattuna kasvokkain kohtaamiseen, ja haluan hyödyntää näitä ominaisuuksia myös koulumaailmassa tapahtuvaan kohtaamiseen. Verkon uniikin luonteen ymmärtäminen auttaa myös kehittämään siellä tapahtuvaa toimintaa paremmin. Kuten haasteissakin, monipuolisempi etujen ymmärtäminen auttaa minua ohjaamaan henkilökuntaa siten, että eduista saataisiin mahdollisimman paljon irti verkossa kohtaamista toteuttaessa.

Millainen on verkossa tapahtuvan viestinnän merkitys nuorten yhteisöllisyyden ja osallisuuden tukemisessa?

Koko opinnäytetyöni ideana on käsitellä verkossa tapahtuvaa viestintää osana yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisäämistä lukioympäristössä, joten on tärkeää tietää, millaisena verkossa nuoria kohtaavia ihmisiä kouluttava henkilö kokee sen merkityksen. Tämäkin näkökulma antaa raportissani muiden esille tuomieni näkökulmien lisäksi perusteita sille, miksi verkkoviestintää olisi hyvä kehittää, jotta se tukisi edellä mainittuja asioita mahdollisimman hyvin.

8.2 Prosessi

8.2.1 Opiskelijoille suunnatun kyselyn toteuttaminen

Lähtiessäni toteuttamaan Forms-kyselyä, piti minun pohtia sitä, kenelle kysely osoitetaan. Mielissäni pyöri aluksi sen toteuttaminen koko koulun opiskelijoille, mutta päätin lähteä tutkimaan asiaa sellaisten opiskelijoiden kautta, joille henkilökunnan kohtaaminen verkossa oli jo aiemmin tuttua. Koin, että heidän aiempi kokemuksensa verkossa kohtaamisesta olisi hyödyllistä, kun lähdetään pohtimaan sen kehittämistä ja sitä, kuinka se tukisi mahdollisimman paljon yhteisöllisyyttä ja osallisuutta.

Kyselyä ennen minun täytyi hankkia tutkimuslupa. Tutkimuslupaa varten täytin Gradian valmiin lomakepohjan tutkimusluvan hakemiseen. Mukaan pyydettiin myös kysymyspohjaa ja saatekirjettä, joka lähetettäisiin opiskelijoille. Lähetin täytetyn lomakepohjan, kysymyspohjat ja opinnäytetyösuunnitelmani niitä käsittelevälle taholle ja sain vastaukseksi, että tutkimuslupa on myönnetty.

Tutkimusluvan saatuaani lähetin kysymyspohjat Schildtin ja Lyseon Discord-servereille. Näillä servereillä on molemmilla yli 100 opiskelijaa. Linkki kyselyihin lähetettiin kanaville, joihin opiskelijoilla ei ollut kirjoitusoikeutta. Näin pystyin välttämään kyselyiden hukkumisen viestitulvaan. Käytin kyselyn linkin ja saatekirjeen yhteydessä @everyone –merkintää, joka lähettää ilmoituksen viestistä kaikille Discord-serverin jäsenille, jotka eivät erikseen sitä ole Discordin asetuksista laittaneet pois päältä.

Linkit kyselyihin olivat servereillä viikon, jonka jälkeen poistin ne sieltä. Muistutin vielä päivä ennen kyselyn päättymistä opiskelijoita vastaamaan siihen aiemmin mainitsemalla @everyone –merkinnällä.

8.2.2 Verkkonuorisotyön ammattilaisen haastattelun toteuttaminen

Valitsin haastattelua varten juuri verkkonuorisotyön ammattilaisen, sillä halusin oman kokemukseni rinnalle näkökulmaa siihen, millaista nuorten kanssa verkossa tehtävä työ on. Haastattelun sisältöön vaikutti se, että alkuperäisen kehittämistyösuunnitelmani mukaan tarkoituksena oli haastatella myös henkilökuntaa heidän tarpeestaan, mutta luovuin suunnitelmasta omien resurssien loppumisen vuoksi ja painotin sen sijaan opiskelijanäkökulmaa ja omaa kokemustani. Olisin siis voinut kysellä kouluttajalta laajemmin asioista, jotta saamani informaatio olisi ollut kokonaisvaltaisempaa. Koen kuitenkin haastattelun sisällön perustelevan verkossa kohtaamisen tärkeyttä, sekä antavan minulle arvokasta tietoa manuaaliin, jonka tavoitteena on opastaa henkilökuntaa.

Olin yhteydessä verkkonuorisotyön ammattilaiseen heidän verkkosivuillaan olevan yhteydenottolomakkeen kautta. En osannut heidän verkkosivuillaan olleiden kuvauksien perusteella arvioida, ketä asiantuntijaa haastattelin, joten katsoin yhteydenottolomakkeen olleen paras keino olla yhteyksissä. Kuvailin yhteydenotossani opinnäytetyöni luonnetta, ja sain sähköpostia ammattilaiselta, jolle voisin haastattelun toteuttaa. Sovimme sähköpostitse haastatteluajan, ja ammattilainen teki minulle Zoom-kutsun sopimaamme ajankohtaan.

Kysymyspohja minulla oli koneellani auki, kun kävimme videopuhelussa keskustelua noin 45 minuutin ajan. Haastattelun aluksi kysyin haastateltavalta, voiko keskustelun nauhoittaa. Tätä nauhoitetta hyödynsin myöhemmin litteroidessani haastattelun ja analysoidessani sitä. Haastattelun aikana muutin kysymyksiä jonkin verran ja kyselin tarkentavia kysymyksiä.

Litteroin haastattelun Word-tiedostoksi ja käytin sitä lähteenä analysoidessani haastattelun tuloksia.

8.3 TULOKSET JA ANALYYSI

8.3.1 Opiskelijoiden ajatuksia

Opiskelijoille teetetyssä kyselyssä vastaajamäärä jäi melko alhaiseksi, mutta avaan työhöni kuitenkin siinä saatuja vastauksia kohta kerrallaan. Kyselyyn vastasi 17 opiskelijaa. Alhainen vastaajamäärä välttämättä kerro kokonaisvaltaisesta tarpeesta henkilökunnan ja opiskelijoiden vä-

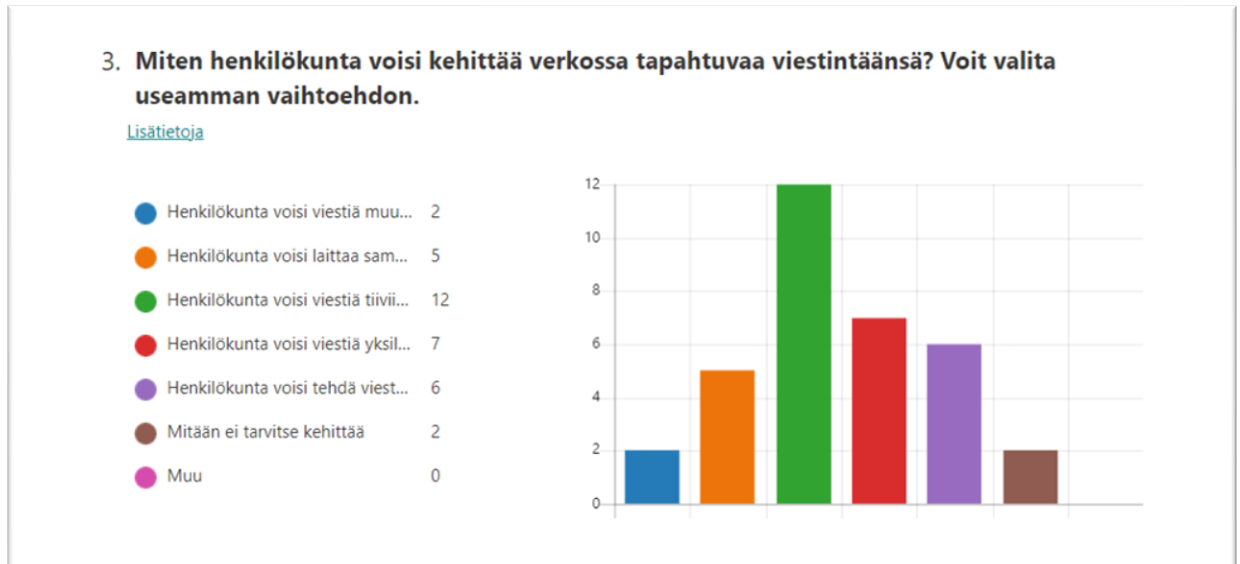
lisen viestinnän kehittämiseen, mutta kyselyyn vastanneet opiskelijat ovat esimerkiksi Discordissa osaavia verkkoviestijöitä niin toistensa, kuin henkilökunnan kanssa. Heidän mielipiteillään on siis mielestäni tärkeä rooli viestinnän kehittämisessä. Discordia aktiivisesti käyttävät nuoret myös ymmärtävät sen ominaisuudet ja mahdollisuudet paremmin, kuin ne, joille sovel-lus ei ole vielä tuttu. Tähän ryhmään kuuluvat myös osa henkilökunnan jäsenistä. Pienelläkin otannalla opiskelijoilta kyetään saamaan arvokasta tietoa manuaalia varten.

17 kyselyyn vastanneista opiskelijasta totesi, että henkilökunta viestii heille pääasiallisesti Wilman välityksellä. Tähän varmasti vaikuttaa aiemmin luvussa 6.1.3 mainitsemani Wilman help-pokäyttöisyys suurien opiskelijajoukkojen tavoitettavuudessa, sen vahva asema oletusalustana osana koulunkäyntiä, sekä sen tuttuus henkilökunnalle, sekä opiskelijoille. Vain kaksi vastausta tuli kohtaan sähköposti ja muu, yksi per kohta. Gradia-lukioilla opiskelijoilla on sähköpostitun-nukset, mutta se ei ainakaan tämän kyselyn perusteella toimi väylänä etenkin opiskelijoiden ja henkilökunnan välillä.

14 opiskelijaa, eli suurin osa vastanneista totesi, että suurin osa henkilökunnan heille tekemästä viestinnästä verkon välityksellä liittyy nimenomaan opiskeluun liittyviin asioihin. Tämä oli odotettavissa, sillä liikumme kuitenkin kouluympäristössä, jossa opiskelu on pääasiallisena tee-mana. Lukion opetussuunnitelmassakin otetaan kuitenkin esiin opiskelun lisäksi teemaksi esi-merkiksi osallisuus ja yhteisöllisyys (Opetushallitus 2019, 21). Opiskelu kohtaamisen aiheena ei itsessään sulje pois yhteisöllisyyden ja osallisuuden kehittämisen mahdollisuuksia, mutta yk-sipuolinen Wilmassa tapahtuva viestiminen aiheenaan opiskelu ei anna siihen välttämättä vas-tavuoroisuutta ja läsnäoloa, mikä on eräs kohtaamisen määrittävistä tekijöistä, kuten luvussa 4.1 kerrottiin. Yksipuolinen viestintäkin voidaan katsoa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kehittä-väksi, mikäli sillä pyritään saattamaan opiskelijoita yhteen erilaisten tempauksien ja tapahtu-makutsujen muodossa, tai kerrotaan esimerkiksi mahdollisuuksista päättää koulun sisäisestä toiminnasta, mutta tämän tehokkuuden varmistamiseksi henkilökunnan on osattava viestiä asi-oista tehokkaasti. Kysymykseen 2 vastasi, etteivät koe viestinnän keskittyvän vain opiskeluun liittyviin asioihin, ja yksi vastasi, ettei osaa sanoa.

Kysyessäni sitä, miten henkilökunta voisi kehittää verkossa tapahtuvaa viestintäänsä, suurim-maksi ääniä kalastaneeksi vastaukseksi päätyi henkilökunnan viestien tiiviimpi sisältö. Katsoen siihen, että Wilma on suurin ja tärkein verkkoviestinnän väline, täytyy se helposti eri henki-löiltä tulevista viesteistä. Verkkoviestinnän yleisenä haittana kuitenkin on informaatiotulva, jo-

ten suurimmilla alustoilla se korostuu. Tiiviimmällä viestinnällä voidaan saavuttaa informaation helpompaa tavoitettavuutta, mikä vaikuttaa yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen siten, että kaikille opiskelijoille saataisiin helpommin tieto myöskin näitä kehittävästä aktiviteeteistä. Esimerkkinä erilaiset ryhmät ja tapahtumat.

Kuva 1. Vastausten jakautuminen kysymyksessä 3.

Samaisessa kysymyksessä melkein tasaäänin toiseksi eniten on ehdotettu yksilöllisempää viestintää, sekä mielenkiintoisempaa sisältöä viesteissä. Omastakin kokemuksestani voin sanoa sen, että viestit, joiden kirjoitusasu on hyvin yleismaallinen, ja jotka ovat selkeästi suurelle joukolla suunnattuja jäävät helpommin huomiotta kuin vähän värikkäämmiin kirjoitetut, yksilöidymmät viestit. Toki kaikkeahan ei pysty yksilöimään, etenkin suurille joukoille suunnatuissa viesteissä, mutta niissä huomion kiinnittäminen itse tekstin sisältöön on tärkeämpää.

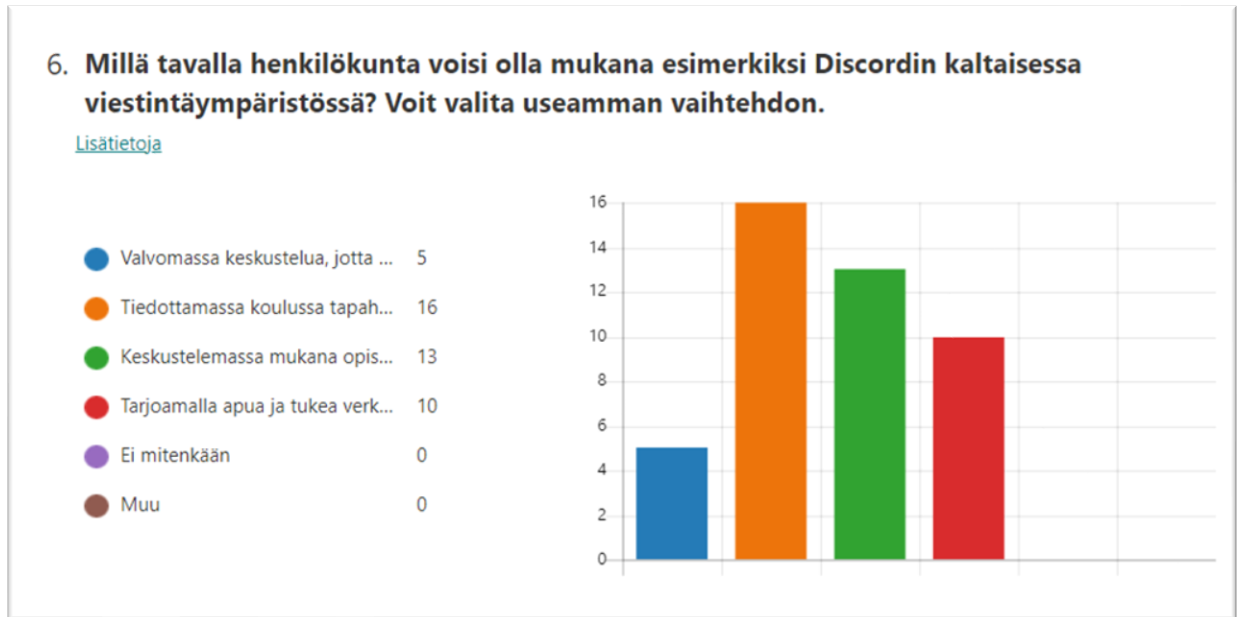
Kohti digitaalista nuorisotyötä – kirjassa Lauha kirjoittaa, että internetin informaatiotulvan keskellä oleellisinta onkin saada tietokokonaisuuksista mahdollisimman helposti ymmärrettäviä, hyödynnettäviä ja sellaisia, että niissä on vain oleellisin tieto. (Lauha 2019, 23)

Kyselyn mukaan opiskelijat viestivät muiden opiskelijoiden kanssa kouluajalla verkossa varsin tasaisesti koulun ulkopuolisen henkilön tekemällä Discord – serverillä (14 vastausta), henkilökohtaisesti haluamiensa henkilöiden kanssa esimerkiksi Whatsappissa (15 vastausta), tai

omissa ryhmissään, joiden alusta ei ole Discord (11 vastausta). Neljä vastanneista käyttää viestintään Discord-serveriä, jonka joku koulun henkilökunnan jäsen on tehnyt. Kysymyksessä oli mahdollisuus valita useampi vaihtoehto, joten monet vastanneet käyttivät useampia alustoja viestiessään toisille opiskelijoille. Mikäli edes pienelle määrällä opiskelijoita väylä viestiä toisensa kanssa on koulun tarjoama, katson hyödylliseksi tarjota sitä mahdollisuutta yhä useamman tavoitettaviksi kehittämällä henkilökunnan verkkoviestinnän taitoja. Kyselyn perusteella voisi päätellä, että suurimpiin ääniharaviin vastanneet opiskelijat liikkuvat omissa pienemmissä yhteisöissään verkossa, tai kommunikoivat yksittäisten henkilöiden kanssa. Kaikilla ei ole tätä mahdollisuutta, jonka vuoksi koulun henkilökunnan tarjoamat sosialisointiin soveltuvat verkkoalustat voisivat mahdollistaa yhteisöllisyyden kokemuksen myös niille, jotka eivät kuulu kaveriporukoiden omiin ryhmiin.

11 opiskelijaa koki, että esimerkiksi Discordin kaltainen viestintäympäristö sopisi sekä opiskelijoiden väliseen viestintään, että opiskelijoiden ja henkilökunnan väliseen viestintään. 4 koki sen sopivan opiskelijoiden väliseen viestintään ja kolme henkilökunnan ja opiskelijoiden väliseen viestintään. Kysymyksen muotoilu ei anna ilmi sitä, kokevatko kahteen jälkimmäiseen vastanneet opiskelijat Discordin kaltaisten viestintäympäristöjen soveltuvan vain ja ainoastaan kyseiseen kohtaamiseen. Tämän kysymyksen ohella haluan tuoda ilmi kyselyn kohderyhmän tietämyksen esimerkiksi Discordin toiminnasta. He, jotka tietävät verkkoalustan toimintaperiaatteen, kokevat suurimmaksi osaksi sen soveltuvan sekä opiskelijoiden keskinäiseen, että opiskelijoiden ja henkilökunnan väliseen viestintään.

Kyselyyn vastanneet opiskelijat ovat kokeneet henkilökunnan mukana olemisessa esimerkiksi Discordissa tärkeimmäksi sen, että henkilökunta käyttäisi sitä tiedottamiseen, juttelisi mukana opiskelijoiden kanssa, milloin mistäkin, sekä tarjoaisivat apua ja tukea opiskelijoille verkon välityksellä.

Kuva 2. Vastausten jakautuminen kysymyksessä 6

Discord tiedottamisalustana voisi toimia ja kiinnittää huomiota enemmän, sillä opiskelijat käyttävät sitä myös muuhunkin viestintään. Discordia siis saattaisi vilkaista useammin päivässä, kuin Wilmaa. Discordin ominaisuudet mahdollistavat myös sen, ettei viesti välttämättä huku informaatiotulvaan, jonka vuoksi se tiedotuskanavana voisi toimia osalle opiskelijoista paremmin, kuin esimerkiksi Wilma, jossa kaikki viestit tulevat samaan kansioon.

Opiskelijoiden mukana juttelu verkkoalustan välityksellä liittyy mielestäni oleellisesti siihen, että mielestäni opiskelijoiden ja henkilökunnan välille kehittyvä luottamus parantaa yhteisöllisyyttä koulumaailmassa. Mukana keskusteleminen, läsnä oleminen ja seuran pitäminen tuovat myös vahvemman tunteen siitä, että joku kuuntelee ja madaltavat kynnyistä lähestyä jo tuttua henkilökunnan jäsentä myöskin kasvotusten. Tämä taas liittyy oleellisesti erilaisten palvelujen helpompaan saavuttamiseen, koska henkilökunnan jäsen voi tunnistaa tarpeen yhdessä opiskelijan itsensä kanssa, kun he ovat toisilleen jo tuttuja.

Avun ja tuen antaminen liittyy vahvasti verkossa tapahtuvan viestinnän hyötyihin; sen aikaan ja paikkaan sitoutumattomuus, matalampi kynnys mahdollisen anonyymiteetin turvin, sekä mahdollisuuden ilmaista itseään ja identiteettiään paremmin.

Keskustelun valvomiseen, jonka 5 vastaajista koki tärkeäksi, liittyy pitkälti alkuperäinen ajatus Discord-serveristä turvallisena tilana nuorten kohdata toisiaan ja henkilökuntaa. Luvussa 6.2

mainitsemiani haasteita voidaan pitkälti karsia sillä, että keskustelua ohjataan ja valvotaan. Esimerkiksi kiusaaminen ja trollaaminen saadaan minimiin, kun paikalla on joku, joka huolehtii verkkoyhteisön turvallisuudesta

Suurin osa kyselyyn vastanneista koki, että esimerkiksi Discordin kaltainen viestintäsovellus voisi toimia väylänä tutustua paremmin sekä henkilökuntaan, että toisiin opiskelijoihin (13 vastausta). Verkossa kohtaamisessa on se hyvä ominaisuus, että samanhenkistä porukkaa voi hypätä esiin verkkokeskustelussa melko nopeasti, sillä keskinäiseen keskusteluun matalampi kynnyks mahdollistaa itsestään asioiden esiin tuomisen helpommin. Henkilökuntaan tutustuminen kasvattaisi taas luottamusta aiemmin mainittua avun ja tuen hakemisen helpottamiseksi, ja turvallisten aikuisten löytymiseksi koulusta. Kaksi vastanneista koki, että se voisi toimia väylänä toisiin opiskelijoihin tutustumisessa, ja kolme ei osannut sanoa. Henkilökunnan mukana olemisen nuorten suosimilla alustoilla voi olla joillekin vieras ajatus, sillä siitä ei välttämättä ole vahvoja kokemuksia opiskelijoiden keskuudessa. Osa myös haluaa pitää sosiaaliset piirinsä ystävien tai muiden saman ikäisten keskuudessa, mikä on sekin täysin ymmärrettävää. Verkossa, vaikkapa juuri Discordissa, opiskelijat ja henkilökunta voivat melko luontevasti keskustella toistensa seassa, sillä verkko myös vähentää auktoriteetin tunnetta, sillä siellä asioita on helppompaa sanoa kuin kasvotusten, mikä osaltaan voi tietenkin olla sen huonokin puoli.

Kyselyn mukaan 13 opiskelijaa kokevat esimerkiksi Discordin toimivan mahdollisuutena myös aktiivisempaan osallistumiseen koulun toimintaan. Tähän voi liittyä juuri sovelluksen monihenkisyys, sillä se voi toimia keskustelu- sekä mainoskanavana. Myöskin henkilökohtaisen, kohdennetun viestinnän kokemus voi lisääntyä alustalla, jossa henkilökunta muutenkin juttelee opiskelijoiden kanssa, eikä vain mainosta asioita. Osallisuutta lisää myös joukon tutuksi tuleminen ennen fyysisen osallistumisen tapahtumista. Kolme vastasi kokevansa, ettei sillä ole vaikutusta heidän osallistumiseensa ja yksi ei osannut sanoa. Wilma toimii hyvänä väylänä asioista ilmoittamiselle, eikä kaikilla välttämättä ole tarvetta kuulla mahdollisesti samasta asiasta useamman väylän kautta.

Vapaan sanan osiossa opiskelijat kommentoivat viestinnän tuntuvan olevan puuttellista myös henkilökunnan jäsenten kesken, sekä Discordin ominaisuuksien olevan jollain tasolla mahdollisesti toimivampia kuin Wilman, koska siellä tärkeät viestit voi esimerkiksi kiinnittää. Opin-

näytetyössäni en puutu suoranaisesti henkilökunnan väliseen viestintään, mutta koen, että jollain manuaalissa tuomillani ohjeilla voisi olla roolia myös henkilökunnan välisessä viestinnässä. Manuaalia käyttävät voivat sen arvion tehdä itse.

Kyselyn tulokset kokonaisvaltaisesti tuovat mielestäni ilmi sen, että Discord ja sen kaltaiset alustat voisivat toimia verkkoalustana yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisäämiseksi, ja verkossa tapahtuvan kohtaamisen kehittämiseksi. Manuaalin sisältöön on tarpeellista tuoda esiin ohjeita, kuinka verkkoalustoja voi käyttää niin, että ne tukevat opiskelijoiden tarpeita.

8.3.3 Verkossa nuorten kanssa tehtävä työ

Verkkonuorisotyön ammattilaisen haastattelusta saamani vastaukset ovat henkilökunnan verkko- viestinnän kehittämistä varten otollisia, sillä sain paljon hyödyllistä tietoa siitä, miten ammattilaiset pyrkivät toimimaan nuorten kanssa verkossa ja vahvistettua samalla edellistä tietoa oman kokemuspohjani perusteella.

Haastattelun aluksi keskustelimme haastateltavan kanssa hänen työstään, sekä opinnäytetyöni aiheesta ja rajauksesta yleisesti. Tein haastateltavalle jo haastattelun aluksi selväksi sen, että vaikka hän toimii nuorisotyön parissa, minun opinnäytetyötäni ei tehdä nuorisotyön käyttöön, vaan toivon häneltä näkemystä verkossa tapahtuvan viestinnän merkitykseen, kuinka hänen tietoaan ja kokemuksiaan voitaisiin hyödyntää nimenomaan lukioympäristössä tapahtuvassa verkko- viestinnässä, ja mitä verkossa tapahtuvan nuorisotyön keinoja opettajat ja muu henkilökunta pystyvät omalla koulutuksellaan hyödyntämään.

Haastateltava kertoi, että he kouluttavat ammattilaisia sillä hetkellä ajankohtaisille alustoille, mutta pyrkivät tekemään koulutuksista mahdollisimman monelle alustalle sopivia. Haastattelun aikaan Discord oli sovelluksena sellainen, joihin koulutuspyyntöjä tuli eniten. Huolimatta siitä, että haastattelu on tehty 2021 vuoden lopulla, Discordin suosio ei oman kokemukseni mukaan ole ainakaan vähentynyt nuorten keskuudessa. Huhtikuussa 2022 Discordilla oli yli 150 miljoonaa aktiivista kuukausittaista käyttäjää (Campbell 2022). Lukemaan siis mahtunee myöskin Gradia-lukioiden nuoria huomattava määrä. Näin ollen Discordin hyödyntäminen verkossa kohtaamisen alustana voisi olla tarpeellinen. Tätä tukee haastateltavan lisäksi oma kokemukseni Discordin toimivuudesta nuoria kohdatessa, sekä useammat raportissa esille tuomani edut.

Yhtenä verkkoviestinnän haasteena olen maininnut kappaleessa 7.2 verkossa vallitsevan kulttuurin ja sen vuoksi ihan oman kielensä, jota voi olla vaikeaa ymmärtää, mikäli verkossa toimiminen ei ole henkilölle jo ennestään tuttua. Myöskin sanattoman viestinnän eleet jäävät uupumaan. Haastattelussa tuli ilmi, ettei ainakaan haastateltavan omassa työssä välttämättä pääpainona ole nuorille käytettävä kieli. Haastateltava toi kuitenkin esiin pointin, että oman kielen muuttamisen sijaan keskittymisen olisi hyvä olla siinä, kuinka nuorten kielenkäyttöä verkossa luetaan ja tulkitaan.

H1: Nuorisotyöntekijä oppis ainakin niinku tunnistamaan ja lukemaan sitä viestintätyyliä, millä nuoret viestii jollain alustalla ja sit muokkaamaan sitä omaa viestintäänsä sopivaks siihen.

Verkkoalustojen tulkinta voi osoittautua haasteeksi, sillä niitä riittää ja lisää tulee jatkuvasti. Manuaalissa tulee tuoda esiin, kuinka lukea nuoria ja verkkoalustojen kulttuureja paremmin, ja miten muokata omaa tyyliään kommunikoida viestiessään verkkoalustoilla. Tätä tärkeyttä tukee myös luvussa 8 kyselyn kautta ilmi tulleet nuorten omat kokemukset siitä, miten henkilökunta voisi olla mukana verkkoalustoilla.

Väkisin nuorten kielen tasolle ei kuitenkaan kannata pyrkiä. Haastateltava kertoi, että eräässä projektissa joukko nuoria oli havainnut, että luotettavan nuoria varten olevan virallisen palvelun verkossa tunnistaa siitä, että se on vähän kuivan oloinen ja jopa tylsä. Havainto oli kuitenkin positiivinen. Ja kuten haasteet - kappaleessa kerroinkin, aina ei voi tietää kuka siellä ruudun takana kirjoittelee.

Kun puhutaan taidoista, joita tarvitaan nuorten kanssa verkossa viestiessä, keskeiseksi nousi haastattelussa esiin sanattoman viestimisen puuttumisen huomioiminen verkossa kohdatessa. Sanattoman viestinnän puuttuminen tuo esiin sen, että jollain tapaa sanattoman viestinnän keinoja on hyvä saattaa myös verkkoympäristöön. Tämä olisi mielestäni tärkeää huomioida myös henkilökuntaa kouluttaessa. Avasin myös luvussa 7.2 sitä, kuinka tärkeää olisi henkilökunnan resurssien tehokas hyödyntäminen laadukkaasti verkkokohtaamisen toteuttamiseksi. Tämä tuli myös ilmi haastattelussa haastateltavan todetessa, että verkossa tarjottavaa palvelua on vaikeaa tehdä ”muun työn ohessa”, joten otan huomioon manuaalissa sen, kuinka verkkoviestinnästä saadaan mahdollisimman laadukasta henkilökunnan resursseilla.

H1: Jos tarjotaan palvelua, niin se pitää pystyä resursoimaan niin, että tarjotaan laadukasta palvelua.

Haastattelija toi myös ilmi sen, että verkossa tarjottavan palvelun, tai opinnäytetyöni tapauksessa kohtaamisen, luonne määrittää sen, kuinka sitä lähtee suunnittelemaan ja toteuttamaan. Esimerkiksi nuorten keskustelupalsta, jossa ohjaaja mukana seuraamassa ja moderoimassa keskustelua verrattuna vakavista asioista keskustelemiseen suunnattu palvelu, jossa tarjotaan apua. Näissä tapauksissa esimerkiksi tietosuojan tasoa täytyy pohtia hyvin eri tavalla keskenään. Henkilökuntaa on siis hyvä ohjeistaa palvelujen luonteen huomioimiseen, johon nuorten kohtaaminen suunnataan.

Keskustelimme haastateltavan kanssa myös siitä, millaisia asiakasryhmiä nimenomaan hänen työllään pyritään tavoittamaan. Luvussa 6.1 käsiteltiin sitä, keitä oman kokemukseni mukaan verkkoviestinnällä tavoitetaan lukiossa jo nyt. Toiveissa sekä minulla, että haastateltavalla on, että verkossa tapahtuva työ tavoittaisi kaikenlaisia nuoria. Haastateltavan mukaan on myös huomioitava se, että kaikilla nuorilla esimerkiksi kouluympäristössä on mahdollista päästä alustoille, joissa palveluja tarjotaan. Juuri tämän vuoksi käsitelin luvussa 6 sitä, ketkä verkon on mahdollista tavoittaa ja esittelin alustoja, jotka ovat ilmaisia ja mahdollista saavuttaa ilmaiseksi joko mobiililaitteella tai puhelimella, ellei molemmilla. Tämän vuoksi on tärkeää käsitellä henkilökunnalle suunnatussa manuaalissa viestinnän suuntaamista sellaisille alustoille, joihin on kaikilla halutessaan pääsy. Haastateltava nosti esiin myös pointin siitä, että opiskelijoiden erilaiset digitaaliset taidot digitaalisessa yhteisössä (esim. Discord-serveri) saattavat ajaa heidät eriarvoiseen asemaan, koska paremmat ”digitaidot” omaavat voivat viedä yhteisöä haluaansa suuntaan. On tärkeää opastaa henkilökuntaa manuaalissa siten, että he huomioisivat verkossa kohdatessaan myös nuorten erilaiset taidot verkossa viestimiseen ja osaavat tarvittaessa hyödyntää omia taitojaan heidän tukemiseensa.

Omassa hyödyt ja haasteet – osiossani toin esiin oman kokemukseni ja yleisen tietämyksen mukaisia hyötyjä ja haasteita verkossa viestimisen saralta. Haastateltavalla oli pitkälti hyvin samanlaisia kokemuksia verkossa tapahtuvan nuorisotyön hyödyistä. Aiemmin kappaleessa 6.1 avasin sitä, että tietyn vuoden lukiolaiset ovat saaneet koneet käyttöönsä, mikä vähentää riskiä haastateltavan mainitsemaan haasteeseen siitä, ettei kaikilla nuorilla ole välttämättä omia pää-

telaitteita, eikä tiettyjä palveluita uskalla käyttää perheen yhteiseltä tietokoneelta. Minulle uutena haasteena tuli haastattelijan kommentti siitä, että verkkoviestinnästä puuttuu hyvin paljon kasvokkaisen vuorovaikutuksen piirteitä, jonka nuoret ehkä ovat oppineet omalla tavallaan paikkaamaan, mutta vanhempien ihmisten kohdalla se voi tuottaa haastetta. Siispä henkilökuntaa ohjeistaessa käyn läpi sitä, kuinka tuoda kasvokkaisen vuorovaikutuksen piirteitä nuoren kohtaamiseen, jotta verkkoviestintä olisi mahdollisimman vuorovaikutteista ja kaikille osapuolille antoisampaa.

H1: Monille nuorille on luontevaa kommunikoida digitaalisilla välineillä. Se voi olla helpompi tapa liittyä yhteisöihin tai hakea tukea tai mitä tahansa se onkaan sen digitaalisen välineen välityksellä.

Haastateltava kokee verkkoympäristöjen merkityksen osallisuuden ja yhteisöllisyyden kannalta merkittävänä. Verkkoympäristö voi tuoda näkyvämmäksi sen, mitä yhteisö tekee, mitä yhteisössä tapahtuu ja mitä yhteisö ajattelee. Haastattelija pohtii sitä, kuinka useimpien verkkoalustojen pohjana ei ole ollut rakentaa yhteisöjä, vaan toimia lähinnä teknisinä välineinä erilaisten ongelmien selvittämiseen. Juuri tästä syystä koen, että henkilökuntaa olisi tarpeellista kouluttaa erilaisten verkkoalustojen muokkaamiseen joko välineeksi tai ympäristöksi yhteisöllisyyden tukemiseen ja yhteisöjen luomiseen. Myöskin yhteisön rakenteen ymmärtäminen yhteisöjen luomiseen on tärkeää.

H1: Ensin olisi hyvä tunnistaa ne yhteisöjen rakennuspalikat ja sen jälkeen lähteä miettimään millä välineillä näitä yhteisöjä tuetaan ja miten

Kaiken kaikkiaan verkkonuorisotyön ammattilaisen haastattelusta saamani aineiston pohjalta näen, että kohtaaminen verkossa on sen verran monipuolista ja omia haasteitaan tuovaa, että sitä varten on tärkeää opastaa henkilökuntaa, jos heitä halutaan tukemaan lukiolaisten yhteisöllisyyttä ja osallisuutta verkossa kohtaamisen keinoin.

9. VALIDITEETTI JA RELIABILITEETTI

9.1 Validiteetti

Tutkimuksessani käyttämät tutkimusmenetelmät mittaavat verkkoviestinnän hyötyjä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä saavuttaessa vahvasti jo ennestään verkkoalustojen kokeneiden käyttäjien kannalta. Toisaalta heidän näkemyksensä ei kerro koko lukion kokonaiskuvaa verkkoviestinnän kehittämisen tarpeellisuudesta tässä yhteydessä, mutta koen heidän näkevän verkon mahdollisuudet suuremmassa mittakaavassa, kuin sellaiset, joille Discordin kaltaiset alustat eivät ole niin tuttuja.

Manuaali on osoitettu henkilökunnalle, mutta resurssien loputtua jouduin jättämään alkuperäisessä suunnitelmassani olleen henkilökunnan haastattelun pois. Päätöksen tein siksi, että opiskelijoiden, oman kokemukseni ja kouluttajan kokemuksella pystymme havainnoimaan tarvetta sen kautta, että tunnemme enemmän verkon mahdollisuuksia. Haastattelu olisi saattanut vaatia suuremman pohjustustyön verkossa tapahtuvasta viestinnästä ja sen laajuudesta, jotta vastauksiin olisi saatu henkilökunnan todellinen tarve. Tämä henkilökunnan haastattelu olisi edistänyt opinnäytetyöni validiteettia.

9.2 Reliabiliteetti

Tutkimuksessani lukiolaisille teetetyt kyselyn vastaajamäärä ei ollut kovinkaan suuri suhteutettuna siihen, kuinka monelle kysely lähetettiin, joten se on saattanut ottaa varsin sattumanvaraisen otannan opiskelijoista. Katson kuitenkin, että erot eri tulosten välillä olivat niin huomattavia, että tulokset voisi olla mahdollista mitata hyvinkin samankaltaisina suuremmalta joukolta tai samalta joukolta myöhemminkin mitattuna. Verkko on kuitenkin muuttuva ympäristö sen uusiutuessa jatkuvasti ja teknologian kehittyessä, joten kaikkea keräämääni aineistoa ei voida todennäköisesti hyödyntää pitkään tulevaisuuteen. Esimerkiksi esiin tuomani suosituimmat verkkoalustat saattavat näyttää täysin erilaiselta kymmenen vuoden päästä.

Haastatteluni reliabiliteettiin vaikuttaa myöskin se, miten verkko ympäristönä muuttua muotoaan. Uskon, että saisin kuitenkin suhteellisen samanlaisia vastauksia huolimatta siitä, ketä verkossa nuoria kohtaavaa ammattilaista haastattelisin. Esimerkiksi voin ottaa vaikka itseni, joka olen jonkin verran nuorten kanssa verkossa viestinyt. Henkilökohtaisen kokemukseni mukaan varsin samankaltaisia ilmiöitä olemme haastateltavan kanssa molemmat kohdanneet.

10. MANUAALI

10.1 Manuaali työvälineenä

Oman kokemukseni ja keräämäni aineiston perusteella voidaan mielestäni katsoa verkossa viestimisen tuovan mahdollisuuksia osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämiseen lukioympäristössä. Opiskelijoiden ajatuksien, oman kokemukseni ja verkkonuorisotyön ammattilaisen haastattelun olen katsonut tarpeelliseksi kehittää manuaalin, jossa pyrin opastamaan verkossa kohtaamiseen, joka nimenomaan tukisi osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Manuaalissa (liite 1) käyn läpi erilaisia verkossa toimimisen käsitteitä, erilaisia verkkoalustoja ja vinkkejä niillä toimimiseen, sekä yleisiä vinkkejä verkkotilojen luomiseen, sekä verkossa kohtaamiseen.

10.2 Manuaalin vieminen käytäntöön

Manuaali on toteutettu klassisesti tiedostona, jossa on useampi sivu. Sitä voisi pitää siis eräänlaisena käsikirjana. Manuaalin käyttö perustuu vapaaehtoisuuteen; mikäli henkilökunnan jäsen kokee, että hän tarvitsisi vinkkejä ja tietoa opiskelijoiden kohtaamiseen verkossa, hän voi halutessaan lukea tiedoston tai tulostaa sen itselleen ja soveltaa sen sisältöä haluamallaan tavalla.

Mikäli haluaa olla mukana organisoimassa koko koululle suunnattua verkkoyhteisöä esimerkiksi Discordissa, sen vieminen käytäntöön voisi teoriassa toimia siten, että henkilökunnasta tietty jäsen ottaisi siitä vastuun x ajaksi kerrallaan. Tämä tarkoittaisi sitä, että uuden vastuujäsenen olisi hyvä perehtyä manuaaliin ennen omaa vuoroaan, jotta kohtaamisen laatu säilyisi tasaisena.

Henkilökunta voi kuitenkin katsoa itse, miten kokee hyötyvänsä parhaiten sisällöstä. Osalle se voi tuoda lisää ymmärrystä, osa taas saattaa hyötyä siitä myös käytännössä. Jokaisen on kuitenkin hyvä pohtia, kuinka juuri se oma ammatillinen osaaminen saataisiin manuaalissa tuotujen ohjeiden avulla vietyä myös verkkoympäristöön.

Manuaalia voi myös hyödyntää, mikäli tarjoaa kouluympäristössä palvelua tai toimintaa, joka ei tunnu vetävän osallistujia. Erilaiset tukipajat, kerhot ja ryhmät on mahdollista siirtää kokonaan tai osittain verkkoon, jotta kynnys osallistua madaltuisi.

Manuaali on tehty alun perin Gradia-lukioiden käyttöön, mutta sitä on mahdollista hyödyntää myös muissa lukioissa. Manuaali ei sisällä yhteistietoja, sekä Gradialle suoraan suunnattuja vinkkejä voidaan soveltaa muihinkin lukioihin. Manuaalia kirjoittaessa olen kuitenkin pitänyt mielessä suuret opiskelijamäärät ja suurille lukioille tyypillisen informaatiotulvan, mutta katson niiden toimivan myös pienemmissä oppilaitoksissa. Paino manuaalissa on kuitenkin sillä, että sen olisi mahdollista viedä verkossa tapahtuvaa kohtaamista opiskelijälähtöiseksi.

10.3 Manuaalin hyödyntäminen tulevaisuudessa

Verkko on alati muuttuva ympäristö ja etenkin nuorten keskuudessa trendit muuttuvat hyvin nopeasti. Olen pyrkinyt tuomaan manuaaliin tietoa, joka olisi mahdollisimman yleisesti hyödynnettävää verkkoalustasta huolimatta, mutta se sisältää myös verkkoalustakohtaista informaatiota. Ei siis voida olla varmoja siitä, päteekö Discordin tai Jodelin suosio enää vaikka viiden vuoden päästä. Manuaalia on kuitenkin mahdollista päivittää trendien ja tiedon muuttuessa, jotta se palvelisi mahdollisimman hyvin myös jatkossa. Yhteisöllisyyden ja osallisuuden merkitys on kuitenkin asia, jonka muuttumista pidän erittäin epätodennäköisenä. Siispä katson, että mikä vain työkalu, joka edistää niiden kahden toteutumista myös jatkossa on edes jollain tavalla hyödynnettävissä tulevaisuudessa.

LÄHTEET

Ahokas, Marja & Frechen, Maija & Hankonen, Nelli ym 2019. Sosiaalipsykologia. Helsinki: Sanoma Pro.

Campbell, Stefan 2022. Discord Statistics 2022. Viitattu 14.3.2022. <https://thesmallbusiness-blog.net/discord-statistics/>

Discord 2022. Tietoja. Viitattu 2.11.2021. <https://discord.com/company>

Ebrand 2019. SoMe ja nuoret – katsaus nuorten sosiaalisen median käytöstä. Suosituimmat sosiaalisen median palvelut. Viitattu 22.5.2022. <https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2019/2-suosituimmat-sosiaalisen-median-palvelut/>

Gradia 2022. Lukiokoulutus. Viitattu 20.10.2021. <https://www.gradia.fi/oppimaan/lukiot>

Hietanen-Peltola, Marke & Rautava, Marie & Laitinen, Kristiina 2019. Kohtaaminen keskiössä -Lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskelijahuollon palveluissa. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.

Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leeman, Lars ym 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kangaspunta, Seppo 2011. Yksilöllinen yhteisöllisyys. Tampere: Tampere University Press.

Kasvajät ry 2022. Ihmiskeskeisyys – ihmisenä olemisen kriteerit. (raakaversio). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Lauha, Heikki & Nölvak, Kati 2019. Digitalisaatio ja nuorisotyö. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Lauha, Heikki & Tuominen, Suvi 2019. Kohti digitaalista nuorisotyötä. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö

Lauha, Heikki 2015. Verkko nuorten kokemana ja kertomana. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Leemann, L & Kuusio, H. & Hämäläinen, R.-M. 2015. Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Lukiolaki 2019. 714/2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Merikivi, Jani & Timonen, Päivi ym. Sähköä ilmassa – Näkökulmia verkkoperustaiseen nuorisotyöhön. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Noppiari, Elina & Uusitalo, Niina 2011. Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella: näkökulmia nuorten verkkoyhteisöllisyyteen. Tampere: Tampere University Press.

OAJ:n jäsenkysely 2022. Lukiokoulutuksen ilmapuntari: Lukio uudistuksen keskellä – missä mennään ja miltä tuntuu.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022. Mitä on nuorisotyö? Viitattu 15.4.2022. <https://okm.fi/nuorisotyö>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022. Oppivelvollisuuden laajentaminen. Viitattu 20.5.2022. <https://okm.fi/oppivelvollisuuden-laajentaminen>

Opetushallitus 2019. Lukion opetussuunnitelman perusteet. Helsinki.

Opetushallitus 2022. Ohjeita lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Viitattu 12.11.2021. <https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/ohjeita-lukiokoulutukseen-ja-ammattilliseen-koulutukseen>

Oppivelvollisuuslaki 2020. 1214/2020. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Penttinen, Leena & Plihtari, Elina 2011. Vertaisuus voimavarana ohjauksessa.

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020. Väestön tieto- ja viestintätekniiikan käyttö. Helsinki: Tilastokeskus, viitattu: 25.4.2022. https://www.stat.fi/til/sutivi/2020/sutivi_2020_2020-11-10_tie_001_fi.html

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022. Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Viitattu 27.11.2021. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022. Kouluterveyskysely 2021. Jyväskylän 1. ja 2. Vuoden lukio-opiskelijat. Koulunkäynti ja opiskelu. Luokka- ja oppilaitosyhteisö. Viitattu 22.5.2022. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2?alue_0=601475&mittarit_0=199594&mittarit_1=199937&mittarit_2=200418&vuosi_0=v2019&kouluaste_0=161123#

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022. Kouluterveyskysely 2021. Jyväskylän 1. ja 2. Vuoden lukio-opiskelijat. Koulunkäynti ja opiskelu. Luokka- ja oppilaitosyhteisö. Viitattu 22.5.2022.

https://samponthl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2?alue_0=601475&mittarit_0=199594&mittarit_1=199937&mittarit_2=199672&vuosi_0=v2019&kouluaste_0=161123#

Tietoarkisto 2022. Kvantitatiivisen tutkimuksen käsikirja. Viitattu 22.5.2022.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/>

Tietoarkisto 2022. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Viitattu 22.5.2022.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/>

Tossavainen, Timo & Löytönen, Markku 2018. Sähköistyvä koulu – Oppiminen ja oppimateriaalit muuttuvassa tietoympäristössä. Helsinki: Suomen tietokirjailijat ry.

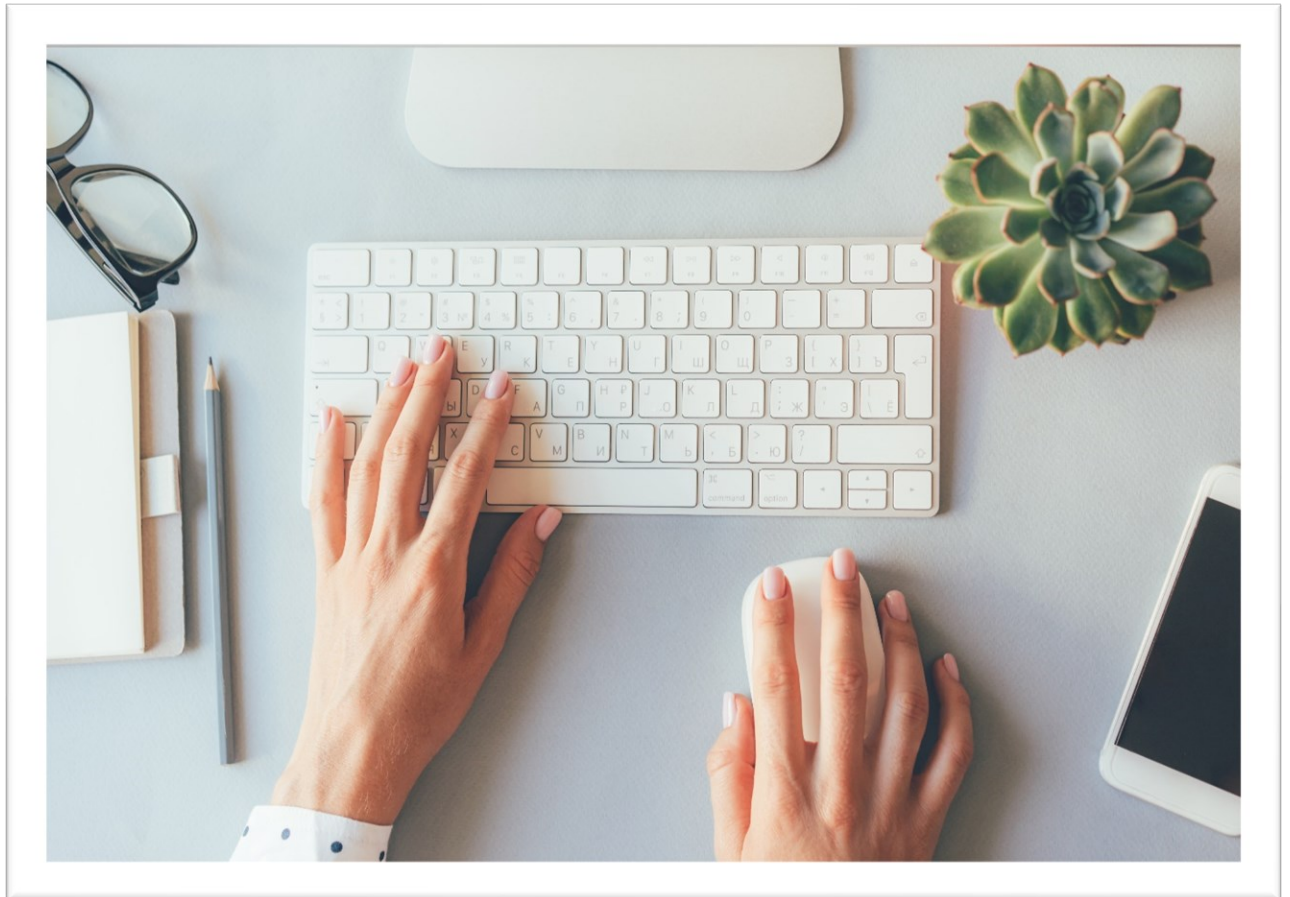
Turun Sanomat 2017. Extreme: Mikä ihmeen Jodel? Viitattu 12.11.2021. <https://www.ts.fi/teemat/3438116>

Verke 2022. Nuorisotyön ammatillisen digiosaamisen kriteerit. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Visma 2022. Wilma. Viitattu 12.11.2021. <https://www.wilma.fi/>

LIITTEET

Liite 1.

KUINKA KOHTAAN NUORIA VERKOSSA?

VERKOSSA KOHTAAMINEN LUKIOLAISTEN
YHTEISÖLLISYYTTÄ JA OSALLISUUTTA TUKIEN

Mirella Blomberg

ALUKSI

Koulumaailmassa käytetään yhä kasvavissa määrin internetiä osana opiskelumene-
telmiä ja kouluyhteisön sisällä tapahtuvaa viestintää. Sehän on luonnollista, internet
tuo eteemme paljon uusia mahdollisuuksia alati päivittyvillä trendeillään ja sovelluksil-
laan, jotka parhaimmillaan helpottavat aiempia tapoja toimia. Mainokset ja tiedottami-
nen liikkuvat Wilman välityksellä sutjakkaasti, puhumattakaan digitaalisista oppikir-
joista tai Teams-kokouksista.

Internet helpottaa monia asioita esimerkiksi koulun henkilökunnan välisessä viestin-
nässä, sekä opiskelijoille viestiessä. Opiskelijat, sekä henkilökunta käyttävät sitä pal-
jon keskinäiseen viestintäänsä, mutta voisiko verkossa olevia alustoja potentiaalisesti
käyttää myös koulun yhteisön vahvistamiseen ja opiskelijoiden entistä tehokkaampaan
osallistamiseen koulun toimintaan ja aktiviteetteihin.

Laadin manuaalin toteuttamista varten kyselyn opiskelijoille henkilökunnan viestimi-
sestä verkossa, sekä haastattelin verkkonuorisotyön ammattilaista. Näiden, ja oman
kokemukseni yhteisöpedagogina lukiossa toimimisen pohjalta heräsi erilaisia tarpeita
ja ajatuksia siitä, kuinka verkossa kohtaamisella voitaisiin kehittää lukiolaisten osalli-
suutta ja yhteisöllisyyttä.

Siksipä esittelen lukion henkilökunnalle tämän manuaalin, ja pyrin vastaamaan siihen,
miten kehittää omia verkossa toimimisen taitojaan lukiolaisten yhteisöllisyyden ja osal-
lisuuden tukemiseksi ja esimerkkejä alustoista, jotka ovat lukiolaisten käytössä, ja mi-
ten niissä kannattaa toimia.

KÄSITTEET

Jotta on helpompaa ymmärtää, mitä manuaalissa tarkoitetaan, täytyy avata muutamia
käsitteitä näin pintaraapaisuna. Eri alustoja käsittelevissä osioissa pureudutaan tar-
kemmin sitten siihen, mitä kaikkea ne sisältävät.

Verkkoalusta

Verkkoalustoja on monenlaisia. Tässä manuaalissa niillä tarkoitetaan lukiossa hyödynnettäviä verkkosivuja tai sovelluksia, jotka ovat nimenomaan internetin välityksellä toimivia, ja niissä on mahdollista viestiä muiden kyseisen alustan käyttäjien kanssa. Näitä ovat mm. Discord, Jodel, Wilma tai vaikkapa mikä tahansa muu sosiaalinen media.

Verkkoviestintä

Manuaalissa verkkoviestinnällä tarkoitetaan kaikenlaista verkossa tapahtuvaa kommunikointia. Esimerkkinä vaikka viestit, joiden lähettämisen moni esiin tuomani verkkoalusta mahdollistaa. Verkkoviestinnäksi voidaan kuitenkin myös katsoa esimerkiksi äänipuhelun tai videopuhelun kautta tapahtuva kommunikointi, erilaiset reagoinnit ja tykkäykset, sekä julkaisuihin tulevat kommentit.

Discord

Alun perin videopeliharrastajille suunnattu sovellus, jonka alkuperäisenä tarkoituksena oli ratkaista ongelma pelien aikana kommunikoinnista. Sovelluksen monipuolinen sisältö ja ominaisuudet kuitenkin ovat tehneet siitä hyvin suosittu erilaisissa yhteisöissä, sillä sinne on helppo luoda omia tiloja omille porukoille, helppo moderoida ja lisäksi kyseessä on ilmainen sovellus, jonka voi hankkia sekä mobiililaitteelle, että tietokoneelle.

Jodel

Anonyymiteettiin pohjautuva sovellus, jossa käyttäjät voivat keskustella anonyymisti erilaisista ajankohtaisista asioista. Jodelissa on mahdollisuus luoda erilaisia kanavia, ja usein kouluilla on omat kanavansa, joissa keskustellaan koulussa tapahtuvista asioista ja kysellään muiden opiskelijoiden mielipiteitä.

Moderointi

Moderaattori – kääntyy suomeksi ”välittäjäksi” tai ”sovittelijaksi”. Käytännössä moderointi on sen valvomista, että internetissä olevassa yhteisössä ja sen sisällössä noudatetaan sekä sen verkkoalustan, jolla yhteisö on, sekä yhteisön omia sääntöjä. Moderointiin keskittyneitä yhteisön jäseniä kutsutaan moderaattoreiksi.

Verkkoyhteisö

Verkossa toimiva yhteisö. Hyviä esimerkkejä näistä ovat erilaisten verkkoalustojen sisällä olevat ryhmät, mutta myös koko verkkoalustan käyttäjäkunta voidaan katsoa yhteisöksi. Tässä manuaalissa verkkoyhteisöt keskittyvät lukion opiskelijoista ja henkilökunnasta koostuvista samalla verkkoalustalla toimivista henkilöistä.

TURVALLINEN TILA VERKOSSA

Lähdetään käsittelemään verkossa kohtaamista siten, että se lisää yhteisöllisyyttä ja osallisuutta lukiolaisten keskuudessa. Yhteisöllisyyden luomiseen eräs hyvä menetelmä on luoda verkkoon tila, jossa opiskelijat pääsevät kommunikoimaan toistensa ja henkilökunnan kanssa. Tähän soveltuvia verkkoalustoja löytyy, mutta voit hyödyntää tilan luomiseen esimerkiksi myöhemmin tarkemmin esiteltyä Discord-serveriä.

Jotta yhteisöllisyyden kehittäminen onnistuisi, on pidettävä huolta luodun verkkoyhteisön turvallisuudesta. Turvallisen tilan luominen vaatii käsityksen siitä, millainen on turvallinen tila ja miten sen toteutumista valvotaan.

Turvallista tilaa voi alkaa luomaan luomalla säännöt luodulle verkkoyhteisölle. Perinteisesti verkkoyhteisöt päättävät sääntönsä itse, joiden noudattamatta jättämisestä seuraa jonkinlainen rangaistus, esimerkiksi ryhmästä ulos potkiminen (Hyvänä esimerkkinä Facebook-ryhmät). Usein myös verkkoalustoilla itsellään on tietyt säännöt, joiden rikkomisesta saattaa saada kenkää koko alustan käyttämisestä joksikin aikaa, mikäli sääntöjä rikkonut käyttäjä ilmiannetaan.

Henkilökunnan jäsenen luoman verkkoyhteisön sääntöjen tekeminen ei kuitenkaan välttämättä toimi siten, että ensin otetaan jäseniä yhteisöön ja mietitään sitten yhdessä säännöt. Tässä käy helposti niin, että eniten äänessä olevat ja verkkoa eniten käyttävät

määrittävät yhteisön säännöt, ja ennen niiden luomista ja valvomista osa saattaa ehtiä jo rellestämään alustalla.

Sinun täytyy siis keksiä säännöt, ennen kuin alustalle liittyy väkeä

Sääntöjä voidaan sitten myöhemmin muovata yhteisön ehdotusten mukaan. Yksi vaihtoehto turvallisen verkkotilan sääntöjen perustaksi on tutkia koulun omia järjestyssääntöjä. Gradia-lukioiden järjestyssäännöissä lukee seuraavalla tavalla:

”Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Toisen ihmisen fyysinen ja henkinen vahingoittaminen, väkivalta, kiusaaminen ja häirintä on kielletty. Jokainen kouluyhteisön jäsen on velvollinen käyttäytymisellään edistämään työrauhaa, viihtyisyyttä ja työturvallisuutta sekä noudattamaan hyviä tapoja koulutuskuntayhtymän kaikissa tiloissa, ulkoalueet mukaan lukien. Asiallinen käyttäytyminen on kaikkien yhteinen velvollisuus ja epäasiallinen käyttäytyminen toista ihmistä kohtaan on kielletty. Oppilaitoksen henkilökunnan antamia ohjeita ja määräyksiä tulee viipymättä noudattaa.” (Gradia 2022)

Tämän pohjalta on hyvä lähteä miettimään järjestyssääntöjen siirtämistä verkkoympäristöön. Melko klassisia sääntöjä ovat, ettei ketään kiusata ja että kaikenlainen epäasiallinen puhe tai käytös on kiellettyä. Se on hyvä perusta, johon lähteä rakentamaan lisää sääntöjä verkkoalustan ominaisuudet huomioiden.

Eräs hyvä perusta sääntöjen luomiselle on lähteä tutkimaan jo valmiiksi tehtyjä turvallisen tilan perusteita. Esimerkiksi Allianssi kirjaa omilla sivuillaan turvallisen tilan periaatteiksi seuraavat asiat:

Ole avoin.

Kohtaa uudet aiheet ja henkilöt ennakkoluulottomasti, ota jokainen vastaantuleva asia ja tilanne mahdollisuutena oppia uutta ja kehittyä.

Kunnioita.

Anna toisille tilaa, kiinnitä huomiota sanavalintoihisi ja muista tapahtumien osallistujien ominaisuus.

Älä oletta.

Kunnioita jokaisen itsemäärättyä oikeutta äläkä tee oletuksia esimerkiksi toisten sukupuolesta, taustasta tai perhesuhteista.

Puutu.

Mikäli todistat häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, älä jää sivustakatsojaksi.

Kannusta.

Ota vastuuta myös muiden osallistujien kokemuksesta. Kuuntele ja kannusta.

Rentoudu.

Erehtyminen ja kysyminen on sallittua.

(Allianssi 2022)

Ohessa vain yksi esimerkki siitä, millaisia linjauksia voit tehdä ryhmällesi/yhteisöllesi, joka toimii verkossa. Pääasia on, että säännöt ja linjaukset varmistavat sen, ettei yksikään opiskelija joudu kiusaamisen kohteeksi tai joudu todistamaan vihapuhetta tai syrjintää, asiattomasta materiaalista puhumattakaan.

Mikäli olet tekemässä verkossa kohtaamisen tilaa esimerkiksi jollekin porukalle, jonka kanssa olette tekemisissä myös kasvotusten, säännöistä voi keskustella etukäteen ryhmän kanssa ja tehdä niistä sellaiset, joihin jokainen ryhmän jäsen sitoutuu. On myös hyvä tehdä selväksi, että sääntöihin sitoudutaan verkkoalustalle tehtyyn tilaan liittyessä. Ne onkin hyvä olla luettavissa, esimerkiksi kiinnitetyn viestin tai ihan oman osionsa alla.

Kuinka sääntöjen toteutumista vahditaan?

Puutu aina, kun näet sääntöjen rikkomista. Useimmilla alustoilla on mahdollisuus alustan luojalle poistaa viestejä tai asettaa jopa jäähyille niitä henkilöitä, jotka rikkovat sääntöjä toistuvasti. Jos tiedät, kuka sääntöjä rikkoo, ole häneen yhteyksissä myös yksityisesti ja kysy, minkä vuoksi hän käyttäytyy noin.

Säännöt ovat kaikille samat, opiskelijasta riippumatta. Kannattaa kuitenkin antaa vähän sii-
maa siinä, ettei heitä ketään ryhmän ulkopuolelle ensimmäisestä sääntörikkomuksesta, ellei se
ole todella törkeä. Usein uusien ryhmien ja alustojen ilmaantuessa opiskelijat kokeilevat,
kuinka sen ylläpito toimii. Usein pienellä puhuttelulla ja viestien poistamisella opiskelijat ta-
juavat, että osaat käyttää alustaa, etkä katso sormien läpi sääntöjen rikkomista ja lopettavat
kokeilemisen.

Mikäli joku opiskelija rikkoo toistuvasti sääntöjä, hänet saa usein laitettua jäähyllä tai erotet-
tua ryhmästä. Tässäkin tapauksessa kannattaa olla henkilöön yhteydessä, vaikka samalla alus-
talla yksityisesti, mikäli alusta sen mahdollistaa.

Anonyymit alustat ja ei-anonyymit alustat

Anonyymius kuulostaa terminä monille siltä, että se tuo mukanaan haukkumista ja naureskelua,
mikä ei ole täysin tuulesta temmattu maine. Kasvottomuus vähentää vastuuta omista sanomi-
sistaan ja madaltaa kynnystä sanoa mitä sylki suuhun tuo.

Anonyymius tuo kuitenkin mukanaan myös hyviä puolia:

- Matalampi kynnys ongelmista puhumiseen henkilökunnan ja muiden opiskelijoiden
kanssa
- Helpompi tuoda itseään ja identiteettiään ilmi
- Anonyymius ei ole välttämättä pysyvä tila, opiskelija voi hyvin tuoda itsestään enem-
män ilmi, mikäli alkaa luottaa kohtaamiinsa henkilöihin
- Oikeat ajatukset voidaan tuoda helpommin ilmi

Anonyymeja tiloja verkossa on mahdollista hyödyntää esimerkiksi opiskelijoilta mielipiteiden
keräämiseen, avun tarjoamiseen erilaisiin opiskelijan elämää koskettaviin asioihin, tutustumi-
seen ja luottamuksen luomiseen.

Anonyymeissa tiloissa on kuitenkin hyvä muistaa ainakin seuraavat asiat:

-Jos kohtaat apua tarvitsevan nuoren anonyymina, keskitä mahdollisimman paljon apua jo ensimmäiseen viestittelykertaan, sillä nuori voi kadota helposti avun piiristä, ja häntä voi olla vaikeaa tavoittaa.

-Mukana saattaa tulla asiatonta keskustelua, anonyymeissa tiloissa on oltava siis skarpina moderoinnin suhteen.

-Täysin anonyymeissa tiloissa ei voida olla varmoja, ovatko sen tavoittamat henkilöt opiskelijoita lainkaan. Anonyymius antaa mahdollisuuden aina tekeytyä joksikin muuksi.

-Mikäli anonyymi keskustelu tapahtuu verkkoympäristössä esimerkiksi ryhmän sisällä, ja verkkoympäristö mahdollistaa myös keskustelijoiden keskinäiset yksityisviestit, uhkana voi olla henkilökunnan tavoittamattomissa oleva kiusaaminen.

-Sinun ei tarvitse olla anonyymi, jotta opiskelijat tietävät kenen puoleen kääntyä.

Viestintäympäristöistä on myös mahdollista tehdä sillä tavalla anonyymeja, että henkilökunta tietää, keitä siellä on, mutta opiskelijat eivät tiedä toistensa henkilöllisyyttä. Discord esimerkiksi mahdollistaa tämän helposti, kerron lisää Discord-osiossa.

Ei-anonyymit alustat

Verkossa on mahdollista kohdata nuoria myös ei-anonyymeilla alustoilla, ja heidän on mahdollista kohdata toisiaan. Anonymiteetin puuttuminen yleensä kitkee törkeimmän käytöksen, koska omasta käytöksestään joutuu ottaa vastuuta, ja siihen voidaan puuttua myös kasvotusten käytävällä keskustelulla.

Ei-anonyymien alustojen hyvät puolet:

-Tietää kelle puhuu, alusta asti kaikki tutumpia

-Verkossa käyty keskustelu auttaa lähestymään henkilöä myös kasvotusten

-Kaikki joutuvat vastuuseen huonosta käytöksestä, näin myös moderointi helpompaa

-Yhteisöön kuuluvat tietävät keiden kanssa ovat osa yhteisöä

Ei-anonyymeja tiloja verkossa voidaan käyttää esimerkiksi ryhmän omiin yhteisöihin ja ryhmiin. Myöskin laajempien ryhmien keskustelu ja erilaiset verkossa toimivat tukipalvelut voidaan toteuttaa ei-anonyymisti.

Ei-anonyymien tilojen kanssa on hyvä muistaa ainakin seuraavat asiat:

-Vaikeista asioista keskusteleminen ei-anonyymeissa tiloissa voi opiskelijasta riippuen tuntua vaikealta. Uhkana on myös se, että muut opiskelijat leimaavat tämän hänen puheidensa perusteella.

-Monien verkkoalustojen luonne, jotka mahdollistavat ryhmässä keskustelun, eivät välttämättä taivu hyvin ei-anonyymeiksi. Esimerkkinä Discord: Jos haluat olla toisessa ryhmässä anonyymi, se voi olla vaikeampaa, jos yhdessä ryhmässä vaaditaan ei-anonymiteettiä, koska käyttäjänimi näkyy samana kaikille.

-Kun anonymiteetin taakse ei piilouduta, voi olla vaikeampaa avata suutaan, etenkin jos alustalla on muita vähän enemmän äänessä olevia käyttäjiä.

VERKOSSA TAPAHTUVA KOHTAAMINEN

Kohtaamisesta puhuttaessa painotetaan manuaalisissa nimenomaan laadukasta kohtaamista. Laadukkaaseen kohtaamiseen, tässä tapauksessa opiskelijan ja henkilökunnan välillä voidaan katsoa kuuluvan muun muassa kohtaamisen kiireettömyys, opiskelijan yksilöllisyyden huomioiminen, tapaamisten joustavuus ja ylipäättään kohdattavasta henkilökunnan jäsenestä huokuva energia. (Hietanen-Peltola ym. 2019, 11-12).

Vaikkakin alkuperäisessä lähteessä laadukkaan kohtaamisen määritelmät on todennäköisesti tehty kasvokkain tapahtuva kohtaaminen mielessä, voidaan näitä piirteitä hyödyntää myös verkossa tapahtuvaan kohtaamiseen. Seuraavaksi kerrotaan vinkkejä siihen, kuinka täyttää laadukkaan kohtaamisen piirteet verkossa kohdatessa.

Kiireettömyys

Verkkoalustoja on erilaisia. Viestintämuodot voivat erota niissä huomattavasti. Tärkeää on kuitenkin tunnistaa, milloin viestintä tapahtuu kyseisessä hetkessä, ja milloin sen tahti on huomattavasti hitaampaa.

Hetkessä tapahtuvaa viestintää tapahtuu esimerkiksi chat-alustoilla. Keskustelun tempo on ollut alusta asti sellaista, että toiselle vastataan saman tien takaisin.

Jos siis keskustelette nopeatempoisesti esimerkiksi chatissa, kerro nuorelle, jos et ehdi vastaamaan seuraavaan viestiin, ettei hänen tarvitse miettiä, miksi hänelle jätettiin vastaamatta. Ruudun toisella puolella oleva ihminen ei tiedä, oletko lähtenyt tunnille tai kahville, joten asia on hyvä ilmaista, esimerkiksi kertomalla vastaavansa myöhemmin.

Sama pätee myös hidastempoiseen keskusteluun, jota tapahtuu esimerkiksi sähköpostin tai Wilman välityksellä. Jos et tiedä vastausta esimerkiksi viestissä esitettyyn kysymykseen, älä jätä vastaamatta. Laita viestiä, ettet osaa sanoa ja ohjaa tarvittaessa jonkun luo, jonka tiedät osaavan ehkä vastata paremmin. Mikäli tiedät, ettet ehdi het-

keen vastata, voi nuorelle ilmaista, että palaa asiaan myöhemmin, kun pystyy keskittymään vastaamiseen paremmin, tai että vastaat parin päivän sisään. Myöskin pelkkä ”okei!” tai ”kiitos!” ja muut lyhyet sanat ilmaisevat opiskelijalle, että hänen viestinsä on mennyt perille.

Opiskelijan yksilöllisyyden huomioiminen

Jokainen verkon käyttäjä on erilainen, koska nimimerkin takana on ihminen.

Verkossa on helppo ymmärtää viestien sävy väärin, sillä sieltä puuttuu lopetusmerkkien, caps lockin ja erilaisten kursivointien lisäksi mahdollisuudet ilmaista äänensävyä ja -painoa. Mikään ei kuitenkaan estä kysymästä, mitä vaikkapa opiskelija viestillään tarkoitti tai mikä fiilis hänellä on, jos tuntuu että hän on viestissään esimerkiksi vihainen tai surullinen.

Viestin tulkinta on hyvin vastaanottajasta riippuvaista, ja usein viestien sävyn oppii tulkitsemaan vasta kun on keskustellut netissä tai kasvotusten saman henkilön kanssa jo pidempään. Viestinnän tyylistä ei siis kannata vetää johtopäätöksiä siitä, millainen viestijä on tai millainen hänen asenteensa on, ellei viestin sisältö ole siitä asiasta selkeä.

Vaikeivat kaikki verkkotilat ole anonyymeja, älä tee oletuksia toisesta viestijästä pelkän tekstin perusteella. Toiset ihmiset ovat internetissä täysin erilaisia, kuin kasvotusten. Nuoret kertovat itsestään verkossa sen minkä haluavat, ja heidät on hyvä kohdata sen perusteella mitä heistä tiedät.

Tapaamisen joustavuus

Yksi verkon parhaista puolista on sen aikaan ja paikkaan sitoutumattomuus. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että sinun elämäsi olisi aikaan tai paikkaan sitoutumatonta. Tämä verkon uniikki piirre auttaa kuitenkin tekemään kohtaamisista joustavampia, sillä verkossa kohtaaminen voi sisältää tekstiä, puhetta tai jopa videochattia, vaikka opiskelija olisi kipeänä kotona tai viettämässä hyppy tuntia eri rakennuksessa.

Sinusta huokuva energia

Verkossa tapahtuvasta viestinnästä puuttuu kokonaan sanaton viestiminen, eli toisella puolella ruutua oleva ihminen ei näe ilmeitäsi ja eleitäsi. Kaikki tarpeellinen, merkityksellinen sanaton viestintä on hyvä sisällyttää lähettämiisi viesteihin.

Internet on onneksi vuosien varrella kehittynyt siten, että sanattomille viesteille on löydetty omia tekniikoita, jolla ne voidaan viedä verkkoympäristöön. Varmaan tunnetuimpina voisi pitää hymiöitä ja emojiä, mutta ne eivät todellakaan ole välttämättömiä oman viestin sisällön todenmukaiseen välittämiseen. Kaikilla on oma tyylinsä kirjoittaa, eikä siihen tarvitse puuttua sen enempää, mutta muutaman asian voit ottaa huomioon:

Älä yritä keskustelussa puhua kuin nuori. Tärkeämpää on ymmärtää nuorten viestintää, kuin keskustella itse samalla tavalla kuin he. Internetissä, kuten kasvotustenkin on hyvä nähdä ihmisten erilaisuus ja esimerkiksi eri ihmisten eri ikäluokka ja se, ovatko he esimerkiksi ohjaamassa ja ylläpitämässä keskustelua.

DISCORDIIN!

Alun käsitteissä avattiin Discordia vähän, mutta käydään sitä laajemmin läpi, jotta sen ominaisuuksista saataisiin mahdollisimman paljon irti, kun lähdetään luomaan opiskelijoille ja henkilökunnalle väylää viestiä toisilleen verkossa.

Discord on ilmainen ääni, video ja tekstichatti, jota käyttävät yli kymmenet miljoonat rekisteröityneet käyttäjät ympäri maailmaa. Sovellukseen on mahdollista tehdä pienempiä ryhmiä, tai valtavia servereitä, jotka tuovat yhteen jopa tuhansia ihmisiä yhteisen asian äärelle. Suurin osa servereistä ja ryhmistä ovat yksityisiä, ja niihin pääsee vain kutsulinkkien kautta. (Discord 2022.)

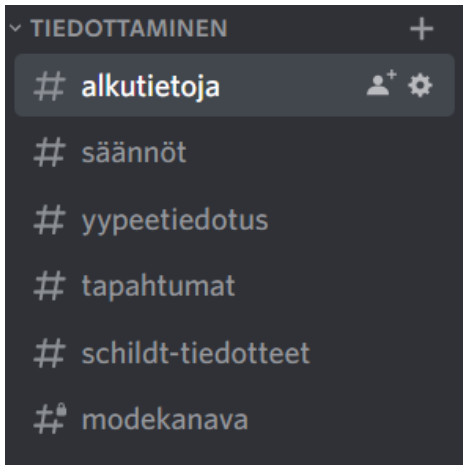
Jos haluaa mutkattoman tavan keskustella nuorten kanssa erilaisista aiheista omien aihekanaviensa alla, Discord on siihen erittäin toimiva sovellus. Sitä on helppo moderoida, se on hyvin monille opiskelijoille saavutettavissa ja keskustelun voi vaikka sulkea yöksi, mikäli kokee sen tarpeelliseksi. Discord voi myös toimia täysin anonyymina tai puolianonyymina tilana.

Discord-serverin tai -ryhmän luomiseen löytyy paljon ohjeistuksia internetistä, manuaalissa ei ole tarkoitus ohjeistaa sitä ihan alusta loppuun asti, sillä keskityn enemmänkin sen ominaisuuksiin, jotka näen hyvinä mahdollisuuksina kehittää verkossa tapahtuvan viestinnän ja kohtaamisen laatua.

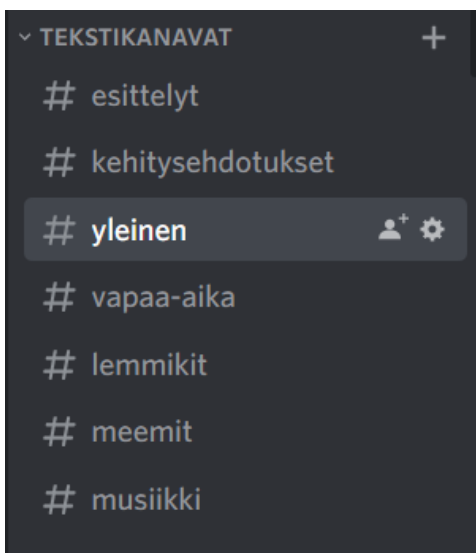
Discordin ominaisuuksia

Tekstikanavat

Discordissa on mahdollisuus tehdä nuorille aihekanavia, joiden alle voi lisätä haluamansa määrän alakanavia. Jokaisella kanavalla keskustelu käydään erikseen kanavan mukaisesta aiheesta. Kanavista voi tehdä joko tiedottamiseen tarkoitettuja, jolloin vain tietyillä käyttäjillä on niille kirjoitusoikeudet. Tämä mahdollistaa sen, että mainokset ja tiedotukset eivät huku viestitulvaan. Kanavat myöskin mahdollistavat eri asioista kiinnostuneille nuorelle omat tilat keskusteluun, esimerkiksi musiikille voi olla oma kanava ja mopoille oma.

Esimerkkejä tiedotuskanavista Schildtin Discord-serveriltä. Näille kanaville on mahdollista kirjoittaa vain ylläpitäjänä.

Esimerkkejä opiskelijoille suunnatuista tekstikanavista Lyseon Discord-serveriltä. Näille kanaville saavat kirjoitella myös opiskelijat.

Puhekanavat

Discordissa eräs sovellusta monipuolistava ominaisuus on se, että aiemmin mainittuja kanavia pystyy tekemään myös niin kutsuttuina ”voice-chatteina”. Tämä mahdollistaa siis keskustelun käymisen äänen välityksellä, kuten puheluissa. Puhekanavien etuna on se, että niissä keskustelu on paljon hektisempää, eikä keskustelusta jää fyysistä jälkeä niin kuin useissa tekstin välityksellä käytävistä keskusteluista.

Puhekanaville liittymiseen on suurempi kynnys kuin tekstikanaville liittymiseen, mutta ne mahdollistavat alustasta riippuen myös anonyymina keskustelun, joten kynnys on matalampi kuin esimerkiksi Teams-puheluissa. Puhekanavien huono puoli on se, että niissä käytävän keskustelun valvominen on haastavampaa. Discord mahdollistaa kuitenkin sen, että puhekanavia voi pitää auki vain niinä aikoina, kun henkilökunnan jäsen ehtii olemaan mukana.

Esimerkinä puhekanavien käytöstä:

”Pidimme peli-iltoja puhekanavalla molempien Gradia-lukioiden servereillä. Etsimme verkosta yhdessä pelattavan pelin ja opiskelijat liittyivät kanssamme puhekanavalle pelin ohessa. Pelailun lomassa oli helppo jutella erilaisista asioista, kuulumisista ja naureskella pelissä tapahtuville asioille.”

Roolit

Kun valvotaan keskustelua Discord-servereillä, rooleilla on siinä valtava merkitys. Niiden opetteleminen ei ole kaikkein yksinkertaisinta, mutta pienellä harjoittelulla niillä on valtavasti potentiaalia turvallisen verkkoalustan luomiseen. Roolit antavat eri käyttäjille eri oikeuksia, mikä mahdollistaa sen, että esimerkiksi vain henkilökunnalla on oikeus kirjoittaa tiedotuskanaville tai poistaa viestejä. Roolit helpottavat myös moderointia siinä, että eri rooleilta voi sulkea tekstioikeudet ja puhekanavaoikeudet esimerkiksi yön

ajaksi kokonaan. Usein kouluun sovellettavilla servereillä riittää, kun rooleja on esimerkiksi ”opiskelija” ja ”henkilökunta”. Roolien tarkoitus ei ole eriarvoistaa eri käyttäjiä, vaan mahdollistaa moderointi, ettei meno servereillä käy mahdottomaksi.

Tiedottamisen kannalta roolit ovat myös sellaisia, jotka helpottavat opiskelijoiden tavoittamista. Discordissa puhutaan ”maininnasta”, joka tarkoittaa sitä, että voit viestin alkuun tai loppuun lisätä roolin nimestä riippuen esimerkiksi @opiskelijat, jolloin ilmoitus viestistä lähtee kaikille niille, jotka ovat kyseisen roolin alla. Mikäli tiedotteesta haluaa ilmoituksen koko serverille, roolista huolimatta, voi käyttää @everyone – mainintaa.

Discordista on mahdollista sammuttaa ilmoitukset, mutta usein ihmiset laittavat asetukset niin, että maininnoista tulee ilmoitus. Mikäli viestisi on tärkeä suunnata useamman ihmisen korviin, kannattaa käyttää mainintoja. Älä kuitenkaan käytä tätä jokaisessa viestissä, koska se saattaa käydä opiskelijasta nopeasti ärsyttäväksi, jolloin hän saattaa sammuttaa mainintojen ilmoitukset kyseiseltä serveriltä.

Roolien avulla Discordista on mahdollista tehdä ns. ”puoliksi” anonyymi. Teimme näin omien Discord-serveriemme kanssa. Käytännössä tämä toimii siten, että uuden opiskelijan liittyessä serverille, on hän automaattisesti @everyone roolissa. Roolilta voi kuitenkin estää kaikki kirjoitusoikeudet, ja lukuoikeudet antaa vain ensimmäiselle sivulle johon hän päätyy saadessaan kutsun palvelimelle. Sivulla lukee ohjeet, esimerkiksi:

Hei! Tervetuloa ____ serverille. Laita minulle yksityisviestillä joko täällä tai Wilmassa nimi ja luokka, niin annan sinulle @opiskelija roolin, jotta pääset kirjoittamaan ja lukemaan muita kanavia.

Tämä mahdollistaa sen, että ylläpidossa tiedetään, kuka nimimerkin takana oleva opiskelija on, mutta he ovat toisilleen anonyymeja. Tämä taas kitkee trollaamista ja asiantonta käytöstä, koska opiskelijat ovat kuitenkin ylläpitäjälle vastuussa omista sanomisistaan.

Reaktiot

Mikäli serverin ylläpitäjä niin säätää, on Discordissa mahdollista reagoida viesteihin eri emojeilla. Tämä mahdollistaa esimerkiksi äänestykset peukku ylös peukku alas tyyliillä, tai kommunikoinnin ilman puhetta. Mahdollista on esimerkiksi laittaa ”Reagoi tähän, mitä sulle kuuluu”, jolloin opiskelijat voivat etsiä omia fiiliksiään emoji-joukosta.

Discord toimii siis erittäin hyvänä alustana yhteisöllisyyden luomiseen ja opiskelijoiden osallistamiseen, sillä se mahdollistaa keskustelun erilaisten aiheiden ympärillä käyttäen ylläpitäjän määrittämiä menetelmiä puhechatista tekstichattiin. Lisäksi sovelluksen moderointi on helppoa, joten turvallisen tilan luominen ja ylläpitäminen on suhteellisen vaivatonta.

JODEL, ONKO SE PAHA?

Jodel on Saksalainen, Alessio Avellan Borgmeyerin vuonna 2014 luoma sovellus, joka levisi Keski-Euroopan korkeakouluopiskelijoilta yhä suurempaan suosioon. (Turun Sanomat 2017.)

Jodel on luotu ajankohtaisten asioiden kommentointiin anonyymisti ja alueellisesti. Jyväskylässä näkee Jyväskylän alueella Jodeliin julkaistut asiat ja muissa kaupungeissa muiden kaupunkien. Sovelluksena se on aika hyvä sellaisille, joita kiinnostaa kaupungin pienimmätkin tapahtumat tai vaikkapa avun kysyminen anonyymisti.

Jodel tuodaan esiin tässä manuaalissa siksi, että lukiolaiset käyttävät sitä. Jodel nimittäin mahdollistaa kanavien luomisen eri aiheille. Esimerkkinä vaikkapa lemmikit, bongaukset, yliopisto ja tietenkin schildt ja lyseo. Nämä ovat siis lukioiden omia kanavia, joissa opiskelijat puhuvat anonyymisti lukioilla tapahtuvista ja puhututtavista asioista. Jodelissa kerrotaan mitä ruokaa tänään on tarjolla, päivitellään opiskelijoiden mielestä ikäviä asioita koulussa, äänestetään siitä, onko löytänyt wanhoihin paria... Listaa voisi

jatkaa loputtomiin. Jodelin anonyymiuden takia se ei kuitenkaan ole aina täysin positiivinen alusta. Välillä siellä kommentoidaan koulun käytävillä liikkuvien ihmisten ärsyttävyyttä tai kerrotaan omat mielipiteet asioista vähän turhankin ilman filteriä.

Ei kuitenkaan kannata ajatella Jodelia pelkästään negatiivisessa valossa. Anonyymina toimisessa on paljon hyviäkin puolia, kuten anonyymit alustat vs ei-anonyymit alustat kappaleessa tuotiin ilmi. Jodel on lähtökohtaisesti henkilökunnan kontrolloimattomissa, joten sen voitaisiin katsoa olevan opiskelijoiden oma tila, jossa he määräävät keskustelun sisällön. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö henkilökunta voisi hyötyä Jodelista lähtiessään kehittämään omaa toimintaansa verkon hyödyntämiseen yhteisöllisyyden ja osallisuuden tukijana.

Jodel on hyvä alusta seurata opiskelijoita puhuttavia asioita. Jos koulussa tapahtuu jotain uutta, siitä postataan usein Jodeliin aika nopeasti. Anonyymiuden takia opiskelijoilta palaute on aika suoraviivaista, mutta rehellistä. Jodelissa on myös upvote-downvote mahdollisuus, mikä usein kertoo, moniko on samaa mieltä alkuperäisen julkaisun tai julkaisuun kommentoijan kanssa. Nämä postaukset ja niiden ohessa olevat upvotet voidaan ottaa palautteena kehittäessä koulun toimintaa. Mikäli näin toimitaan, kehittää se opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksia myös tuota kautta.

Jodel toimii myös sutjakkaana informaatioväylänä. Ruokalassa tarjolla pannukakkuja? Jodelin käyttäjät saavat tietää siitä hyvin pian. Jotain toiminnallista tarjolla jossain luokassa? Jodel tavoittaa kyllä mahdollisia osallistujia.

Vaikka henkilökunta ei itsessään kykene keskustelua moderoimaan, jokainen voi siihen taholtaan osallistua henkilökohtaisesti. Jos haluaa seurata opiskelijoita puhuttavia asioita, ja vastaila mahdollisesti heidän esittämiinsä kysymyksiin, Jodel on siihen otollinen paikka.

Jodelin järjestyssäännöt kieltävät ihmisten puhuttelemisen nimeltä, ja asiattomia julkaisuja voidaan myös ilmiantaa. Tarpeeksi downvoteja saadessaan julkaisu myös ”piilotetaan”, jolloin sen saa auki vain klikkaamalla. Yleisesti opiskelijat eivät katso hyvällä todella huonoa käytöstä, eikä esimerkiksi ihmisiä henkilökohtaisesti pilkkaavat postaukset säily sovelluksessa pitkään.

VANHA KUNNON WILMA

Vaikka Wilmassa viestiessä vuorovaikutus viestijöiden välillä on rajallista, voi sovelusta käyttää yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisäämiseen.

Wilma käytännössä tavoittaa kaikki lukiolaiset, sillä Wilma on oletusalustana esimerkiksi viestinnälle, poissaolojen seuraamiselle ja kurssivalinnoille, ja sen käyttäjätunnukset hoidetaan kuntoon kaikille lukion opiskelijoille. Tästä syystä Wilma on otollinen keino tiedottaa opiskelijoille koulussa tapahtuvista asioista. Wilma-viestejä kuitenkin tulee paljon, joten viestin saaminen opiskelijoille esimerkiksi tapahtumista tai tukimuodoista voi jäädä helposti huomaamatta. Tämän vuoksi viestinnästä on hyvä tehdä mahdollisimman selkeää, ja opiskelijoiden kannalta mielekästä:

Opiskelijoille teetettiin kysely tämän manuaalin kehittämistä varten. Haastattelussa tuli ilmi, että opiskelijat kaipaivat eniten henkilökunnalta tiiviimpää viestintää, mielenkiintoisempaa sisältöä viesteihin ja viestien yksilöllisempää tyyliä.

Tiiviimpi viestintä helpottaisi esimerkiksi informaation löytymistä nopeammin. Wilmassa on vain yksi kansio viesteille, jonka vuoksi asiat hukkuvat helposti viestitulvaan. Tiiviimpään viestintään voisi sisällyttää myös sen, että otsikot muotoiltaisiin siten, että niistä selviää tietoa mahdollisimman paljon, jotta opiskelijoiden ei tarvitsisi etsiä jotain tiettyä päivämäärää viestien keskeltä kauaa.

Mielenkiintoisempi sisältö viesteihin on vaikeampaa määritellä, sillä jokainen varmasti on eri mieltä siitä, mikä on mielenkiintoista. Opettajien ei kuitenkaan tarvitse olla mainonnan ammattilaisia, mutta Wilmassa ja muuallakin viestiessä ja kohdatessa nuoria ei ole pahaksi, jos on oma persoonallinen tyyli kirjoittaa viestejä, ellei puhuta virallisista tiedotteista. Persoonallisuus saa näkyä myös otsikoissa, mikäli ei koe tarvetta laittaa niihin mahdollisimman paljoa tietoa viestin luonteen perusteella.

Yksilöidymmät viestit suurille joukoille tarkoitetuissa viesteissä eivät ole välttämättömiä, mutta mikäli laitat viestiä pienemmille ryhmille, voit suunnata viestin tyylin siten, että suuntaisit sen henkilölle itselleen. Myöskin yksittäisille opiskelijoille laitettut viestit kannattaa tehdä yksilöidysti: puhuttele opiskelijaa vaikkapa nimeltä jo otsikossa. Se kiinnittää huomion varmemmin, ja opiskelija tietää, että viesti on osoitettu nimenomaan hänelle.

Mikäli viestintä tehdään siten, että opiskelija saa siitä mahdollisimman paljon, voidaan edistää opiskelijan osallistumista koulun toimintaan, sekä edistää hänen tietoaan ympäröivässä koulussa tapahtuvista asioista.

LÄHTEET:

Hietanen-Peltola, Marke & Rautava, Marie & Laitinen, Kristiina 2019. Kohtaaminen keskiössä -Lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskelijahuollon palveluissa. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.

Discord 2022. Tietoja. Viitattu 20.4.2022. <https://discord.com/company>

Allianssi 2022. Turvallisemman tilan periaatteet ja vihapuheesta vapaan keskustelun säännöt. Viitattu 2.5.2022. <https://nuorisoala.fi/palvelut/tyokaluja-nuorisoalalle/turvallisemman-tilan-periaatteet-ja-vihapuheesta-vapaan-keskustelun-saannot/>

Liite 2

Saatekirje opiskelijoille laadittuun Forms-kyselyyn:

Hei! Teen opinnäytetyötä verkossa tapahtuvasta viestinnästä ja sen vaikutuksesta yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen lukioissa. Ohessa on linkki täysin anonyymiin Forms-kyselyyn, joiden vastauksia hyödynnän sitten opparissani Kysely ei ole kovin pitkä, ja arvostaisin kovasti jos voisitte käydä sen täyttämässä. Kyselyyn on aikaa vastata tämä viikko, poistan sitten tämän viestin josta linkki löytyy.